

LATVIJAS UNIVERSITĀTE  
JURIDISKĀ FAKULTĀTE  
KRIMINĀLTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**AIZSKARTAIS MANTAS ĪPAŠNIEKS KRIMINĀLPROCESĀ**

BAKALaura DARBS

Darba autors: Emīls Budrēvics

Apliecības Nr.: eb15051

Darba vadītājs: Mg. iur. Gunārs Kūtris

RĪGA 2018

## ANOTĀCIJA

Bakalaura darba “Aizskartais mantas īpašnieks kriminālprocesā” mērķis ir izpētīt aizskartā mantas īpašnieka tiesisko statusu, kā arī tā tiesību un pienākumu loku un ar to saistīto problemātiku un īpatnības.

Noteiktā mērķa sasniegšanai darba autors ir pētījis aizskartā mantas īpašnieka tiesisko statusu, tai skaitā aizskartā mantas īpašnieka, kura mantai ir uzlikts arests tiesisko statusu. Padziļināti aplūkojis Aizskartā mantas īpašnieka tiesību un pienākumu loku, veicot aizskartā mantas īpašnieka tiesību analīzi un salīdzināšanu ar citiem kriminālprocesa dalībniekiem.

Darba gaitā autors konstatējis problemātiku aizskartā mantas īpašnieka procesuālajā regulējumā, uz to norādījis un izvirzījis priekšlikumus šo procesuālo nepilnību novēršanai.

Atslēgvārdi: aizskartais mantas īpašnieks, kriminālprocess, statuss, tiesību aizsardzības līdzekļi.

## ANNOTATION

Bachelor thesis “Owner of Property Infringed during Criminal Proceedings” main purpose is to research about the status of owner of infringed property, as well as research, his rights and duties and problematics and specifics associated with it.

In order to reach the purposes of thesis author has researched the status of owner of property infringed during criminal proceedings, as well as owner of seized property. Explored rights and duties of owner of infringed property, by analyzing the rights of owner of infringed property and comparing them with other members of criminal proceedings.

During this thesis author ascertained the problematics with procedural regulations of owner of infringed property, draw attention to that, as well as ,made proposals for solving theses problematics.

Keywords: owner of infringed property, criminal proceedings, status, remedy.

## Saturs

Ievads.....	5
1. Aizskartā mantas īpašnieka jēdziens un statusa iegūšana .....	7
1.1. Aizskartā mantas īpašnieka jēdziens .....	7
1.2. Aizskartā mantas īpašnieka statusa iegūšana.....	10
2. Aizskartā mantas īpašnieka statuss, ja tā mantai uzlikts arests .....	16
3. Aizskartā mantas īpašnieka tiesības un pienākumi .....	21
3.1. Aizskartā mantas īpašnieka tiesības kriminālprocesā.....	22
3.2. Aizskartā mantas īpašnieka pienākumi kriminālprocesā .....	29
4. Aizskartā mantas īpašnieka statusa izbeigšanās un tiesību aizsardzība .....	32
4.1. Aizskartā mantas īpašnieka statusa izbeigšanās .....	32
4.2. Aizskartā mantas īpašnieka tiesību aizsardzība, pēc statusa izbeigšanās .....	34
Kopsavilkums .....	37
Izmantotās literatūras un avotu saraksts .....	39

## IEVADS

Darba autors par sava bakalaura darba tēmu ir izvēlējis tēmu “Aizskartais mantas īpašnieks kriminālprocesā” ar mērķi veikt Kriminālprocesa likuma tiesību normu, kurās tiek regulēts aizskartā mantas īpašnieka tiesiskais statuss, izpēti un analīzi. Kā arī izpētīt aizskartā mantas īpašnieka tiesību līdzvērtību ar citiem kriminālprocesa dalībniekiem Darba mērķa sasniegšanai autors izvirza šādus uzdevumus:

- 1) tiesību literatūras un tiesību normu, kas attiecināmas uz aizskarto mantas īpašnieku kriminālprocesā izpēte un analīze;
- 2) analizēt aizskartā mantas īpašnieka statusa un ar to saistītā tiesību un pienākumu apjoma attīstību, tai skaitā kriminālprocesa likuma grozījumu analīze;
- 3) uz aizskarto mantas īpašnieku attiecināmās judikatūras izpēte;
- 4) ar aizskartās mantas īpašnieka statusu saistīto problēmjaudājumu analīze;
- 5) izteikt priekšlikumus, aizskartā mantas īpašnieka tiesiskā regulējuma pilnveidošanai.

Darba autors pamato tēmas aktualitāti ar nesenajiem Kriminālprocesa likuma grozījumiem, kas plašā apjomā mainīja aizskartā mantas īpašnieka tiesību un pienākumu apjomu, ar šķietamu mērķi nodrošināt efektīvāku aizskartā mantas īpašnieka tiesību aizsardzību. Aizskartā mantas īpašnieka tiesības autora ieskatā nedrīkst tikt nesamērīgi ierobežotas, uz to norāda īpašuma kā Latvijas Republikas Satversmes 105. pantā nostiprinātās pamattiesības statuss, ar atrunu, ka personas īpašuma tiesības var tikt ierobežotas uz leģitīma mērķa pamata. Šāds leģitīms mērķis ir arī rast taisnīgu krimināltiesisko noregulējumu ar mantiskiem jautājumiem saistītām noziedzīgām darbībām. Tāpēc būtiski mantisko jautājumu risinājumā ir panākt pēc iespējas efektīvāku personas īpašuma tiesību aizsardzību, vienlaikus netraucējot kriminālprocesa mērķa sasniegšanai. Proti, ir nepieciešams noteikt līdzvērtīgu personas tiesisko aizsardzību, samērīgi ar tās tiesību ierobežojumu.

Bakalaura darbā izmantotās zinātniski pētnieciskās metodes:

- 1) aprakstošā metode;
- 2) analītiskā metode;
- 3) salīdzinošā metode;

Aprakstošā zinātniski pētnieciskā metode izmantota ar mērķi sniegt aprakstošu skaidrojumu par pētnieciskā darba rezultātā iegūto informāciju. Analītiskā metode tiek izmantota ar mērķi detalizēti izpētīt tiesību literatūra, normatīvos aktus un tiesu praksi. Savukārt salīdzinošā metode tiek izmantota, tiesību normu saturu un mērķu salīdzināšanai ar mērķi gūt turpmākā darbā izmantojamas atziņas.

Bakalaura darbs sastāv no 4 nodaļām.

Darba pirmajā nodaļā tiek pētīts aizskartā mantas īpašnieka jēdziens un aizskartā mantas īpašnieka statusa iegūšana, attiecīgi pirmajā un otrajā nodaļas apakšnodaļā. Darba otrajā nodaļā ir padziļināti aplūkots aizskartā mantas īpašnieka, kura mantai uzlikts arests tiesiskais statuss.

Darba trešajā nodaļā tiek pētīts aizskartā mantas īpašnieka tiesību un pienākumu loks, attiecīgi pirmajā apakšnodaļā, personas tiesību loks, savukārt otrajā apakšnodaļā pienākumu loks.

Darba ceturtajā nodaļā tiek aplūkota aizskartā mantas īpašnieka statusa zaudēšana un tiesību aizsardzība pēc tās, attiecīgi pirmajā un otrajā apakšnodaļā.

# 1. AIZSKARTĀ MANTAS ĪPAŠNIEKA JĒDZIENS UN STATUSA IEGŪŠANA

## 1.1. Aizskartā mantas īpašnieka jēdziens

Viens no kriminālprocesa pamatuzdevumiem, kāds tas izriet no Kriminālprocesa likuma 1. panta, ir taisnīgs krimināltiesisko attiecību noregulējums, bet tā kā krimināltiesiskajās attiecībās var tikt ietverti arī mantiski jautājumi, tad attiecīgajām kriminālprocesu veicošajām amatpersonām var rasties nepieciešamība vai noteikts pienākums ierobežot ar mantu saistīto personu - īpašnieku, vai likumisko valdītāju tiesības pār to mantu, lai būtu, iespējams sasniegt ne vien taisnīgu krimināltiesisko attiecību noregulējumu, bet arī dzan rast un nodrošināt risinājumu mantiskajiem jautājumiem kriminālprocesā.

Šāda īpašuma tiesību ierobežošana, kas var izpausties, gan kā aresta uzlikšana mantai, un vēlāka mantas atsavināšana, gan kā mantas ierobežošana ar izmeklēšanas darbībām neapšaubāmi rada negatīvas sekas mantas īpašniekam jeb aizskārumu un, lai gan šim aizskārumam ir leģitīms mērķis – taisnīgs krimināltiesisko attiecību noregulējums, tomēr personai ir jābūt iespējai realizēt savu tiesisko interešu aizsardzību. Šādu iespēju pēc būtības paredz viens no kriminālprocesa principiem – tiesības uz aizstāvību, ar priekšnoteikumu, ka personai ir radušās tiesības uz aizstāvību, izteikts pieņēmums vai apgalvojums, ka persona izdarījusi noziedzīgu nodarījumu.<sup>1</sup> Savukārt, personai, kurai nav radušās tiesības uz aizstāvību līdz 2009. gada kriminālprocesa likuma grozījumiem, netika noteikts nekāds procesuāls statuss, līdz ar to tai bija ierobežotas tiesības savu mantisko interešu aizsardzībai.<sup>2</sup> Ar 2009. gada kriminālprocesa likuma grozījumiem<sup>3</sup> tika papildināts kriminālprocesa dalībnieku loks ar patstāvīgu kriminālprocesuālu statusu aizskartās mantas īpašnieks.

Kā jau minēts aizskartā mantas īpašnieka statuss KPL ir paredzēts kopš 2009. gada, tomēr jau pirms minētajiem grozījumiem KPL bija paredzētas tiesības un pienākumu personai, kas šī brīža izpratnē varētu tikt uzskatīta par aizskartās mantas īpašnieku, tomēr KPL vēsturiskajā redakcijā bija apzīmēts, kā “ar mantu saistīta persona”. Tomēr apskatot, aizskartās mantas īpašnieka vēsturisko attīstību, autors sākotnēji šajā nodaļā apskatīs ar mantu saistīto personu tiesisko statusu, spēku zaudējušajā, Latvijas Kriminālprocesa kodeksā. Latvijas

<sup>1</sup> Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 21.04.2005.

<sup>2</sup> Meikališa Ā. Kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka tiesiskais statuss un tā problemātika. Jurista vārds, 2015, nr. 13, Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/266387-kriminalprocesa-aizskarta-mantas-ipasnieka-tiesiskais-statuss-un-ta-problematika/> [15.03.2018.]

<sup>3</sup> Likums “Grozījumi Kriminālprocesa likumā”: LV likums. Pieņemts: 12.03.2009.

Kriminālprocesa kodekss paredzēja ierobežot personu tiesības uz mantu apsūdzētajam, aizdomās turētajam, personām, kas ir atbildīgas par minēto personu darbībām, kā arī citām trešajām personām, pie kurām atrodas noziedzīgi iegūtā manta. Tādējādi tika paredzēta trešo personu tiesību uz mantu ierobežošana kriminālprocesa ietvaros, tomēr šīm personām netika paredzēts nedz atsevišķs procesuāls statuss, nedz tiesības savu likumīgo interešu aizsardzībai.<sup>4</sup> Jāpiemin, gan, ka Kriminālprocesa kodeksā mantisko jautājumu risinājums nebija plaši reglamentēts, tomēr atsevišķiem procesa dalībniekiem bija paredzēta mantisko interešu aizsardzība. Piemēram, Kriminālprocesa kodeksa 18. panta 2. daļa paredzēja procesu veicošajām amatpersonām nodrošināt, gan personisko, gan mantisko tiesību aizsardzību aizdomās turētajam, apsūdzētajam un tiesājamajam.

Ar KPL spēkā stāšanos, tā 2005. gada 1. oktobra, jeb pamata redakcijā jau tika paredzēta atsevišķa nodaļa – process par noziedzīgi iegūtu mantu un šī procesa ietvaros tika paredzētas tiesības un pienākumi trešajai personai, pie kuras manta izņemta vai tai uzlikts arests. Kaut gan KPL paredzēja, gan procesuālās tiesības, gan pienākumus ar mantu saistītai trešajai personai, šai personai netika paredzēts atsevišķs procesuāls statuss, kā arī šīs personas apzīmējums KPL 628. pantā – ar mantu saistīta persona – nebija nedz konkrēts, nedz unikāls, jo šāds apzīmējums tika paredzēts ne vien trešajai personai, kuras tiesības uz mantu tiek ierobežotas, bet arī dzan apsūdzētajam, aizdomās turētajam un jebkurai citai personai, pie kuras konkrētā manta tika izņemta.<sup>5</sup>

Situācija aizskartā mantas īpašnieka statusa sakarā saglabājās nemainīga līdz jau minētajiem 2009. gada KPL grozījumiem, kad KPL tika papildināts ar 111<sup>1</sup>. pantu, kurā tika noteikts atsevišķs procesuāls statuss – aizskartais mantas īpašnieks, noteiktas šī kriminālprocesa dalībnieka tiesības un pastarpināti aizskartais mantas īpašnieks tika definēts, kā persona, bez tiesībām uz aizstāvību, kurai procesuālo darbību rezultātā ir ierobežotas vai atņemtas tās īpašnieka vai likumīgā valdītāja tiesības rīkoties ar mantu. Tomēr ir jāmin, ka ar 2017. gada KPL grozījumiem, KPL 111<sup>1</sup>. pants tikai ievērojami papildināts, tai skaitā paredzot sevišķu procesuālo statusu aizskartais mantas īpašnieks, kura mantai ir uzlikts arests. Aizskartais mantas īpašnieks, kura mantai uzlikts arests, plašāk tiks apskatīts nākamajā darba nodaļā.

Aizskartās mantas īpašnieka statusa attīstības sakarā, var atkārtoti pieminēt KPL 628. pantā minēto ar mantu saistīto personu, kā aizskartās mantas īpašnieka priekšgājēju. Papildinot KPL ar 59. nodaļu, likumdevējs bija pirmo reizi paredzējis procesuālas tiesības personai, kas pēc būtības ir uzskatāma par aizskarto mantas īpašnieku pašreizējā KPL izpratnē. Jānorāda, ka KPL 628. pantā minētā persona nav uzskatāma par patstāvīgu kriminālprocesa dalībnieku, jo ar

---

<sup>4</sup> Latvijas Kriminālprocesa kodekss: LV likums. [01.04.1961-01.10.2005.red.]

<sup>5</sup> Kriminālprocesa likums: LV likums. [01.10.2005-31.01.2006.red.]

mantu saistītajai personai bija paredzētas tiesības tikai procesā par noziedzīgi iegūtu mantu. Tomēr, KPL 628. panta paredzētās tiesības kopsakarā ar cilvēktiesību garantēšanas principu kriminālprocesā bija attiecināmas arī uz personām vispārējā veida kriminālprocesā.<sup>6</sup>

Lai, gan starp KPL 628. pantā minēto personu un aizskarto mantas īpašnieku KPL 111<sup>1</sup>. panta izpratnē ir zināmas atšķirības, tomēr darba autors uzskata, ka KPL 628. pantā minētā persona arīdzan ir uzskatāma par aizskarto mantas īpašnieku, jo faktiski atbilst visām aizskartā mantas īpašnieka pazīmēm kādas izriet no KPL 111<sup>1</sup>. panta. Būtiskākā atšķirība starp abiem minētajiem statusiem, ir nevis to priekšnoteikumi vai pazīmes, bet gan procesa veids kādos šī persona var realizēt savas tiesības. Kur vispārējā kriminālprocesā persona iegūtu aizskartā mantas īpašnieka statusu, tur procesā par noziedzīgi iegūtu mantu persona iegūtu KPL 628. panta subjekta statusu, tomēr faktiski tā ir viena un tā pati persona.

Jau iepriekš minēts, ka aizskartā mantas īpašnieka jēdzienu likumdevējs pastarpināti ir definējis KPL 111<sup>1</sup>. pantā. Tomēr aizskartā mantas īpašnieka statuss KPL 111<sup>1</sup>. pantā ir, definēts atšķirīgā formā, kā ir definēti citu kriminālprocesa dalībnieku statusi. Likumdevēja dotais definējums pamatā norāda nevis uz to, kas ir aizskartais mantas īpašnieks, bet kādam tam ir jābūt, proti KPL 111<sup>1</sup>. panta 1. daļā ir izteikts nevis aizskartā mantas īpašnieka definējums, bet gan tā pazīmes jeb priekšnoteikumi, lai persona būtu atzīstama par aizskarto mantas īpašnieku. Tāpēc darba autors šajā darbā aizskarto mantas īpašnieku definē kā fizisku vai juridisku personu, bez tiesībām uz aizstāvību, kura īpašuma vai valdījuma tiesība uz mantu ir ierobežota procesuālu darbību rezultātā. Kā jau norādīts minētajā definīcijā, aizskartais mantas īpašnieks var būt kā fiziska tā juridiska persona, šis fakts *expresis verbis* nav noteikts KPL 111<sup>1</sup>. pantā, bet tas izriet no aizskartā mantas īpašnieka jēdziena satura, jo arīdzan juridiskai personai var būt īpašuma tiesības uz mantu un arī juridiskās personas īpašuma tiesības uz mantu var tikt ierobežotas vai atņemtas. Turklāt arī aizskartā mantas īpašnieka sakarā aktuālos tiesu spriedumos, kā aizskartais mantas īpašnieks piedalās juridiskas personas.<sup>7</sup>

Arīdzan no aizskartā mantas īpašnieka definējuma izriet, ka šīs personas interese ir pamatā saistīta ar mantisko jautājumu risinājumu. Kaut gan faktiski būdama persona, kas ir kādā veidā ieguvusi ar noziedzīgu nodarījumu saistītu mantu, šai personai var būt arī personiska interese vispārējo krimināltiesisko attiecību noregulējuma. Tomēr likumdevējs ir strikti noteicis aizskartā mantas īpašnieka dalību kriminālprocesā tikai attiecībā uz mantu.

---

<sup>6</sup> Kūtris G. Noziedzīgi iegūta manta: tiesiskais regulējums un problemātika. Jurista Vārds, 2007, nr. 16. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/155864-noziedzigi-ieguta-manta-tiesiskais-regulejums-un-problematika/> [aplūkots 15.03.2018.]

<sup>7</sup> Latvijas Republikas Augstākās tiesas Kriminālietu Departamenta 05.04.2012. lēmums lietā Nr. SKK 13/2012. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/254525-kriminalprocesa-aizskartas-mantas-ipasnieka-tiesibas/> [aplūkots 15.03.2018.]

## 1.2. Aizskartā mantas īpašnieka statusa iegūšana

No KPL 111<sup>1</sup>. panta pirmās daļas izriet, ka aizskartā mantas īpašnieka procesuālo statusu persona iegūst ar brīdi, kad procesuālu darbību rezultātā tiek aizskartas tās īpašnieka vai likumiskā valdītāja tiesības lietot un valdīt savu mantu. Šāds regulējums paredz, ka aizskartās mantas īpašnieka statusu persona iegūst ar brīdi, kad faktiski tiek ierobežotas tās tiesības uz mantu, proti, ar brīdi kad ir pabeigta konkrētā procesuālā darbība un manta ir izņemta vai arestēta.

Tomēr kā jau iepriekšējā apakšnodaļā minēts, KPL 111<sup>1</sup>. panta pirmā daļa paredz priekšnoteikumus aizskartā mantas īpašnieka statusa iegūšanai, proti personai ir jāatbilst konkrētām pazīmēm, lai tas KPL izpratnē tiktu uzskatīts par aizskartās mantas īpašnieku. Šie priekšnoteikumi ir:

- 1) Kriminālprocesā iesaistīta manta;
- 2) Īpašuma vai likumiskas valdījuma tiesības uz attiecīgo mantu;
- 3) Šīs tiesības procesuālu darbību rezultātā ir ierobežotas vai atņemtas;
- 4) Personai nav tiesības uz aizstāvību.<sup>8</sup>

Akadēmisko terminu datubāze jēdziens manta ir pielīdzināts jēdzieniem īpašums, lieta, iedzīve u.c., proti šie jēdzieni var tikt lietoti kā sinonīmi<sup>9</sup>, šī fakta konstatēšana ir būtiska, jo turpmāk aplūkotajās tiesību normās nepastāv konsekvents viena jēdziena lietojums. Piemēram, Civillikuma Lietu tiesību daļas ievadošajos pantos ir definēts jēdziens lieta, proti lietas ir ķermeniskas vai bezķermeniskas. Bezķermeniskas lietas ir uz mantu attiecināmās tiesības, savukārt ķermeniskas lietas ir kustamas vai nekustamas, tās uz kurām var tikt attiecinātas gan īpašuma, gan valdījuma tiesības.<sup>10</sup> Tomēr šī darba sakarā padziļināti ir jāaplūko mantas jēdziens, kāds tas izriet krimināltiesiskajām tiesību normām. Aplūkojot jēdzienu manta krimināltiesiskajās tiesību normās, darba autors secina, mantas jēdziens nav definēts KPL, kā arī šāds jēdziens nav dots Krimināllikumā (turpmāk - KL). Paplašināts mantas jēdziens ir dots Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likumā, kur tiek definēts mantai analogs termins līdzekļi, kas tiek definēts kā finanšu līdzekļi vai cita ķermeniska, vai bezķermeniska, kustama vai nekustama manta. No iepriekš minētā izriet, ka vismaz Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma

<sup>8</sup>Meikališa Ā., 2015. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/266387-kriminalprocesa-aizskarta-mantas-ipasnieka-tiesiskais-statuss-un-ta-problematika/> [aplūkots 16.03.2018.]

<sup>9</sup> Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas akadēmiskā terminu datubāze. Pieejams: <http://termini.lza.lv/term.php?term=manta&lang=LV> [aplūkots 16.03.2018.]

<sup>10</sup> Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LV likums. Pieņemts 17.07.2008. [16.03.2018.]

izpratnē, par mantu ir jāuzskata arī lietu un saistību tiesības jeb bezķermeniska manta, kā arī ķermeniska manta, pēc savas būtības kustama vai nekustama. Šis jēdziens ir identisks lietas jēdzienam Civillikumā. Šāda izpratne sakrīt ar Eiropas Padomes konvencijā par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju (turpmāk – Varšavas konvencija) doto īpašuma jeb autora ieskatā mantas definīciju, kas ir noteikta kā jebkāda veida manta, arī īpašums, ķermeniska vai bezķermeniska, kustama vai nekustama, kā arī juridiski dokumenti, instrumenti, kas apliecina īpašuma vai cita veida tiesības uz mantu.<sup>11</sup> Darba autora ieskatā, precīzai mantas definīcijas rašanai ir jāskata KPL 111<sup>1</sup>. panta pirmajā daļā minētais jēdziens “manta” ir jāskata kopsakarā ar KPL regulētajām procesuālajām darbībām, kas rada mantas aizskārumu, proti mantas arestu, mantas konfiskāciju un mantas kā lietiskā pierādījuma izņemšanu, jo konkrētā mantas jēdziena tvēruma konstatēšanai ir nepieciešams apskatīt, uz kāda veida mantu likumdevējs ir paredzējis vērst procesuālās darbības. Turklāt tikai tām procesuālajām darbībām, kas ir vērsamas pret personas, kurai nav tiesības uz aizstāvību, mantu. KPL likums paredz, ka pret personas, kurai nav tiesību uz aizstāvību, mantu procesuālās darbības ir vērsamas, ja šī manta ir uzskatāma par noziedzīgi iegūtu, lietisko pierādījumu vai ar to ir nodrošināma kompensācijas piedziņa cietušajam. Noziedzīgi iegūtas mantas jēdziens ir noteikts KL 70<sup>11</sup>. panta pirmajā daļā – tā ir manta, kas personas īpašumā vai valdījumā tieši vai netieši nonākusi noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rezultātā. Apskatot KL 18. nodaļu darba autors secina, ka tiek paredzēta arī bezķermeniskas mantas iegūšana noziedzīga nodarījuma rezultātā, ka piemēram KL 177. panta ir paredzēta kriminālatbildība par tiesību uz svešu mantu iegūšanu, ļaunprātīgi izmantojot uzticēšanos vai viltu (krāpšanu). Savukārt KPL 134. pants paredz, ka par lietisko pierādījumu, var būt tikai noziedzīgā nodarījumā izmantots priekšmets, vai lieta, kas saglabājusi noziedzīgā nodarījuma pēdas, proti tikai ķermeniska lieta. Mantas arests ar mērķi nodrošināt kompensācijas piedziņu, pēc autora domām ir vērsams uz visa veida mantu, tiktāl ciktāl ar to ir iespējams nodrošināt kompensācijas piedziņu. No iepriekš minētā darba autors secina, ka par mantu KPL 111<sup>1</sup>. panta pirmās daļas izpratnē ir jāuzskata, gan ķermeniska, kustama un nekustama, gan bezķermeniska manta.

KPL paredz, ka par aizskartās mantas īpašnieku var būt tikai persona, kurai ir valdījuma tiesības, kas definētas Civillikuma 875. panta pirmajā daļā kā īpašuma tiesībām atbilstoša faktiskā vara, vai īpašuma tiesības, kas definētas Civillikuma 927. pantā, kā pilnīgas varas tiesības pār lietu. Tiesību literatūrā ir pausts viedoklis, ka, aprobežojot personu loku, kas būt atzīstami par aizskartās mantas īpašniekiem ar mantas likumīgajiem valdītājiem un

---

<sup>11</sup> Eiropas Padomes konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju. Parakstīta Varšavā 16.05.2005.

īpašniekiem, netiek nodrošinātas procesuālās tiesības personām, kurām ir cita veida tiesības uz mantu.<sup>12</sup> Autors piekrīt šādam viedoklim, jo personu loks, kam ir mantiskas intereses un tiesības uz mantu, neaprobežojas ar mantas likumīgo valdītāju un īpašnieku, līdz ar to būtu jāparedz iespēja šo personu interešu aizsardzībai. Personu loks, kuram varētu būt tiesiskas intereses attiecībā uz citu personu valdījumā vai īpašumā esošu mantu izriet no civiltiesību normām. Pie šī personu loka var piederēt tikai tādas personas, kurām ir reāla, bet uz nākotni vērsta, tiesība uz mantu jeb tiesība, kas ir likumiski vai līgumiski nodibinātam un tāda, kas noteikti iestāsies. Personu lokam, kuram ir šāda uz nākotni vērsta tiesība uz mantu var pieskaitīt:

- Ķīlas ņēmēju;
- Līgumisko mantinieku;
- u.c.;

Ķīlas ņēmēja tiesība uz mantu izriet no Civillikuma 1278. panta, kā tiesība uz svešu lietu ar mērķi nodrošināt ķīlas ņēmēja prasījumu. Uz ķīlas tiesības pamata ķīlas ņēmējs var šo lietu pārdot, tādējādi apmierinot savu prasījumu, pie priekšnoteikuma, ka ķīlas devējs pats nav noteiktā laikā apmierinājis ķīlas ņēmēja prasījumu. Ķīlas tiesība ir pavisam reāla tiesība uz mantu, kas pie noteikta priekšnoteikuma dod tās ņēmējam tiesību, Civillikuma noteiktajā robežās, apķīlāto mantu brīvi atsavināt. No tā arī izriet ķīlas ņēmēja nepārprotamā tiesiskā interese uz mantu. Turklāt ķīlas tiesība dažkārt var arī kvalificēt tās ņēmēju uz aizskartā mantas īpašnieka statusu, proti gadījumos, kad ar mantas ieķīlāšanu tā tiek nodota valdījumā, tomēr Civillikums arī paredz mantas ieķīlāšanu to nenododot valdījumā, kā komercķīlu vai hipotēku. Nenododot ķīlu valdījumā tās, ņēmējs nekvalificējas aizskartās mantas īpašnieka statusam, kas pēc darba autora domām ir nepamatoti, jo civiltiesiski arī šāda ķīlas tiesība ir aizsargāta, tai ir atsavināšanas aizliegums, līdz ar to arestējot un, konfiscējot šo mantu, tiek aizskarta ķīlas ņēmēja tiesība uz to. Jāpiemin, gan, ka ķīlas ņēmēja sakarā, KPL 361. pantā tika ieviesti grozījumi<sup>13</sup>, kas paredz, ka procesa virzītājam ir jāinformē hipotekārais kreditors, vai komercķīlas ņēmējs par aresta uzlikšanu. Kā arī, saņemot informāciju par aresta uzlikšanu, ķīlas ņēmējam ir tiesības iesniegt dokumentus par mantas izcelsmi. Tomēr šīs tiesības tikt informētam par aresta uzlikšanu un tiesības iesniegt dokumentus nav līdzvērtīgas aizskartā mantas īpašnieka tiesībām.<sup>14</sup>

Reāla un uz nākotni vērsta tiesība uz mantu ir arī līgumiskajam mantiniekam. Līgumiskā

---

<sup>12</sup> Meikališa A., Strada-Rozenberga K. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā turpinās – 2017. gada grozījumi. Jurista Vārds, 2017, nr.42. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/271467-parmainu-laiks-kriminalprocesa-turpinas-2017gada-grozijumi/> [17.03.2018.]

<sup>13</sup>Likums "Grozījumi Kriminālprocesa likumā": LV likums. Pieņemts: 22.06.2017.

<sup>14</sup> Meikališa A., Strada-Rozenberga K, 2017. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/271467-parmainu-laiks-kriminalprocesa-turpinas-2017gada-grozijumi/> [17.03.2018.]

mantnieka tiesība uz mantu izriet no Civillikuma 646. panta, kurā noteikts, ka ar mantojuma līgumu tiek nodibināta nogaidu tiesība uz nākamo mantojumu, tai skaitā arī uz konkrētu tajā ietilpstošu lietu. Turklāt mantojuma līgums nav atsaucams un tā atstājējam ir ierobežota tiesība atsavināt savu mantojuma masu. Šo personu loks autora ieskatā, nav izsmelts ar minētajiem civiltiesiskajiem statusiem, jo arīdžan uz saistību tiesību pamata var rasties reāla, uz nākotni vērsta tiesība uz mantu. Tāpēc priekšlikums paplašinot personu loku, būtu nevis noteikt konkrētus civiltiesiskus statusus aizskartajam mantas īpašniekam, kā īpašnieks, labticīgais valdītājs, vai ķīlas ņēmējs, bet gan noteikt nepieciešamību pēc reālu, nogaidu tiesību esamības attiecībā uz aizskarto mantu. Savukārt uz nepieciešamību paplašināt personu loku, netieši norāda Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2014/42/ES, kas paredz, ka nepieciešams noteikt tiesiskās aizsardzības līdzekļus arīdžan personām, kam ir cita veida reālas tiesības uz mantu, ne vien īpašuma tiesības, turklāt neaprobežojot šīs tiesības ar valdījuma tiesībām. No tā var secināt, ka minēta Eiropas Savienības direktīva paredz nepieciešamību noteikt aizsardzības līdzekļus visām personām, kam ir reālas īpašuma tiesības uz mantu.<sup>15</sup>

Turklāt personas īpašuma vai valdījuma tiesībām ir jābūt ierobežotām vai atņemtām procesuālo darbību rezultātā. KPL regulējums arīdžan paredz, ka konkrētajām tiesībām ir jābūt jau atņemtām, pirms persona var iegūt aizskartā mantas īpašnieka statusu. KPL paredz, personas tiesību uz mantu ierobežošanu ar konkrētām procesuālām darbībām – šīs darbības var būt:

- Izņemšana;
- Kratīšana;
- Priekšmetu un dokumentu iesniegšana pēc personas iniciatīvas;
- Notikumu vietas apskate;<sup>16</sup>
- Aresta uzlikšana mantai;
- Mantas konfiskācija.

Aplūkojot šo procesuālo, darbību loku, var secināt, ka tas sastāv gan no izmeklēšanas darbībām, gan sevišķajām procesuālajām darbībām. Attiecībā uz izmeklēšanas darbībām, to mērķis ir iegūt ar noziedzīgu nodarījumu saistītus priekšmetus vai dokumentus, kurus pēc izņemšanas var atzīt par pierādījumiem lietā. Pie izmeklēšanas darbību loka ir pieskaitāma arī priekšmetu un dokumentu iesniegšana pēc personas iniciatīvas, jo lai gan var likties, ka šādu darbību persona veic patstāvīgi, tomēr iemesls šīs procesuālās darbības veikšanai var būt sagaidāma

---

<sup>15</sup> Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/42/ES par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā. Pieņemta 03.04.2014. [25.03.2018.]

<sup>16</sup> Strada-Rozenberga K. Rīcība ar noziedzīga nodarījuma rīkiem, priekšmetiem un citiem ar noziedzīgu nodarījumu saistītiem objektiem kriminālprocesā. Grām: Ā. Meikališa, K. Strada-Rozenberga. Kriminālprocess. Raksti. 2010-2015. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015, 378. lpp.

procesuālo darbību veikšana no kriminālprocesu veicošo amatpersonu puses, proti persona pēc savas iniciatīvas iesniedz kādu priekšmetu, kam varētu būt nozīme krimināllietā, lai izvairītos no tā, ka priekšmets tiktu iegūts izņemšanas vai kratīšanas kārtībā. Attiecībā uz minētajām procesuālajām darbībām, par to mērķi var tikt uzskatīts mantisko jautājumu un rīcības ar noziedzīgi iegūtu mantu nodrošinājums. No tā izriet, ka persona procesuālās tiesības iegūst tikai pēc tam, kad viņas intereses jau ir aizskartas, līdz ar to personai netiek paredzētas tiesības novērst sagaidāmo mantas aizskārumu, pirms tas ir iestājies. Jānorāda, gan, ka KPL netiek paredzēta priekšlaicīga tiesību iegūšana attiecībā arī uz citiem procesa dalībniekiem. Piemēram, cietušais savu procesuālo statusu iegūst, tikai tad kad tā tiesiskās intereses ir aizskartas ar noziedzīgu nodarījumu, tāpat arī persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību statusu iegūst tikai tad, kad jau ir iestājušās kāda veida sekas. Tomēr, ņemot vērā, faktu, ka aizskartā mantas īpašnieka intereses ir saistītas vienīgi ar mantisko jautājumu risinājumu, priekšlaicīga tiesisko aizsardzības līdzekļu nodrošināšana personai varētu tikt vērtēta pozitīva. Jau iepriekš tiesību literatūrā ir pausts viedoklis par faktu, ka aizskartās mantas īpašnieka statusu un ar to iegūtās procesuālās tiesības persona neiegūst, gadījumos, kad pastāv iespēja, ka nākotnē personas īpašuma vai valdījuma tiesības varētu tikt ierobežotas procesuālu darbību rezultātā.<sup>17</sup> Personas, uz kurām attiecināma iespēja, ka nākotnē to tiesības uz mantu varētu tikt ierobežotas, ir gan nepilngadīgas personas, par kuru izdarīts pieņēmums, ka tā izdarījusi noziedzīgu nodarījumu vecāki<sup>18</sup>, kā arī jebkuras personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību laulātais, ja laulāto mantiskajās attiecībās pastāv visas mantas kopība.

Kā pēdējais no četriem aizskartās mantas īpašnieka statusa iegūšanas priekšnoteikumiem ir jāmin fakts, ka personai nav tiesību uz aizstāvību konkrētā kriminālprocesā. Šāds priekšnoteikums ir jāvērtē kā likumsakarība, nevis kā nepieciešamība, jo aplūkojot KPL noteikto personas, kurai ir tiesības, uz aizstāvību, tiesību un pienākumu apjomu ir jāsecina, ka tas ir plašāks nekā tiesību un pienākumu apjoms, ko persona iegūst ar aizskartā mantas īpašnieka statusu. No tā izriet, ka piešķirot aizskartās mantas īpašnieka statusu personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, nemainītos šīs personas tiesību un pienākumu apjoms. Tomēr pēc autora domām, šāds priekšnoteikums liedz asociēt aizskartās mantas īpašnieku ar personu, kurai ir tiesības uz aizstāvību, un izteikt pieņēmumus vai apgalvojumus, ka persona, kas ir aizskartās mantas īpašnieks, varētu būt noziedzīgā nodarījuma subjekts.

Nodaļas kopsavilkumā darba autors piedāvā noteikt konkrētu, KPL iederīgu, aizskarto mantas īpašnieka definīciju, kas izriet, no aizskartā mantas īpašnieka jēdziena kopsakarā ar

---

<sup>17</sup> Meikališa A., Strada-Rozenberga K, 2017. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/271467-parmainu-laiks-kriminalprocesa-turpinas-2017gada-grozijumi/> [17.03.2018.]

<sup>18</sup> Ibid

apskatītajiem statusa iegūšanas priekšnoteikumiem. Par aizskarto mantas īpašnieku ir uzskatāma, mantisko jautājumu risinājumā ieinteresēta fiziska vai juridiska persona, bez tiesībām uz aizstāvību, kuras īpašnieka vai likumīgā valdītāja tiesības uz mantu ir ierobežotas vai atņemtas procesuālu darbību rezultātā. No šīs definīcijas arīdzan izrietētu, jau iepriekš minētie priekšnoteikumi aizskartā mantas īpašnieka statusa iegūšanai. Kā arī definīcijā tiktu, ietverta norāde, gan uz aizskartā mantas īpašnieka ieinteresētību tieši mantisko jautājumu risinājumā, gan uz apstākli, ka aizskartais mantas īpašnieks var būt kā fiziska tā juridiska persona.

## 2. AIZSKARTĀ MANTAS ĪPAŠNIEKA STATUSS, JA TĀ MANTAI UZLIKTS ARESTS

Darba iepriekšējā nodaļā tika secināts, ka persona aizskartā mantas īpašnieka statusu iegūst ar procesuālu darbību rezultātā nodarītu aizskārumu tā tiesībām uz mantu. KPL vispārīgi paredz, ka aizskartā mantas īpašnieka tiesības var tikt ierobežotas mantai uzliktot arestu, vai izmeklēšanas darbību rezultātā izņemot mantu no personas valdījuma un atzīstot par pierādījumu kriminālprocesā.<sup>19</sup> Neatkarīgi no tā kā tieši procesuālu darbību rezultātā ir ierobežota personas tiesības uz mantu, tas iegūst aizskartā mantas īpašnieka statusu. Tomēr KPL paredz sevišķu tiesisko regulējumu atkarībā no tā, kā tieši personas tiesības ir ierobežotas. Proti, aizskartajam mantas īpašniekam, kurš savu statusu ir ieguvis, jo tā mantai ir uzlikts arests, ir paredzēts sevišķs tiesisks statuss, salīdzinot ar to, kāds ir tam aizskartajam mantas īpašniekam, kurš statusu ir ieguvis, jo tā manta ir izņemta procesuālu darbību laikā.

Tomēr aizskartā mantas īpašnieka, kura mantai ir uzlikts arests īpašais regulējums ir izteikts KPL 111<sup>1</sup>. pantā kopā ar vispārīgo aizskartā mantas īpašnieka regulējumu.

No minēta izriet, ka aizskartais mantas īpašnieks, kura mantai ir uzlikts arests, ir īpašs procesuāls statuss. Tādēļ šī darba kontekstā, autors uzskata, ka aizskartais mantas īpašnieks un aizskartais mantas īpašnieks, kura mantai ir uzlikts arests var tikt uzskatīti par diviem atšķirīgiem procesuāliem statusiem, proti aizskartais mantas īpašnieks, kura mantai ir uzlikts arests, ir KPL 111<sup>1</sup>. panta pirmajā daļā minētais statuss ar paplašinātu tiesību loku. Šādu tēzi autors izvirza, jo aizskartā mantas īpašnieka, kura mantai ir uzlikts arests tiesiskais statuss, paredz, plašāku reglamentācija tiesību normās, konkretizētu statusa iegūšanas veidu un atšķirīgu tiesību apjomu. Aizskartā mantas īpašnieka tiesību un pienākumu apjoms plašāk tiks apskatīts nākamajā darba nodaļā. Šāda situāciju, kad uz faktiski vienu kriminālprocesa dalībnieku ir attiecināmi atšķirīgi procesuālie statusi nav raksturīga ekskluzīvi aizskartajam mantas īpašniekam, jo arīdzan KPL 6. nodaļā ir paredzēti tādi tiesiskie statusi, kā cietušais un īpaši aizsargājamais cietušais. Darba autors aizskarto mantas īpašnieku, kura mantai ir uzlikts arests definē kā fizisku vai juridisku personu, bez tiesībām uz aizstāvību, kuras īpašuma vai valdījuma tiesības uz mantu ir ierobežotas aresta uzlikšanas mantai rezultātā. No šīs, autora dotās, definīcijas ir redzams, ka aizskartais mantas īpašnieks, kura mantai ir uzlikts arests faktiski, ir tas pats kriminālprocesa dalībnieks – aizskartais mantas īpašnieks KPL 111<sup>1</sup>.panta pirmās daļas izpratnē, bet tā tiesības ir aizskartas konkrētas procesuālas darbības rezultātā.

---

<sup>19</sup> Strada-Rozenberga K., 2015, 378. lpp.

Aizskartais mantas īpašnieks, kura mantai uzlikts arests savu statusu iegūst ar aresta uzlikšanas brīdi, jeb brīdi kad faktiski tiek aizskartas tā tiesības uz mantu. No tā izriet, ka jautājumu vai persona iegūst šo sevišķo procesuālo statusu vai nē, izšķir procesuālā darbība, ar kādu manta tiek ierobežota. Šāds regulējums pastāv, jo no procesuālās darbības ar kādu tiek ierobežotas personas tiesības uz mantu arīdzan izriet, gan ierobežojuma termiņš, kura laikā personas tiesības uz mantu ir aizskartas un personai ir nepieciešamība pēc tiesību aizsardzības līdzekļiem. Piemēram, personai, kuras manta ir izņemta KPL 188. panta kārtībā nav nepieciešami tiesību aizsardzības līdzekļi iztiesāšanā, jo izņemšana ir izmeklēšanas darbība, kuras veikšana ir paredzēta pirmstiesas procesā, tāpēc likumsakarīgi, ka aizskartajai personai tiesību aizsardzības līdzekļi arīdzan ir paredzēti pirmstiesas procesā.

Nepieciešamību pēc īpaša tiesiskā regulējuma arīdzan rada aresta kā procesuālas darbības mērķis. Aresta uzlikšanas mantai mērķis izriet no KPL 361. panta pirmās daļas un tas ir mantisko jautājumu risinājuma nodrošināšana kriminālprocesā<sup>20</sup>. Šie mantiskie jautājumi, var būt gan cietušā nodarītā kaitējuma kompensācijas piedziņa, noziedzīgi iegūtas mantas atdošana pēc piederības tās sākotnējam īpašniekam un procesuālo izdevumu atlīdzināšana. Šī nepieciešamība pēc īpaša tiesiskā regulējuma ir saistāma ar minēto mantisko jautājumu raksturu. Šie mantiskie jautājumi savā būtībā paredz, ka personai tiesiska interese to risinājumā un nepieciešamība aizsargāt savas mantiskās intereses ir arī iztiesāšanas laikā, ne vien pirmstiesas procesā. Tādēļ arī aizskartajam mantas īpašniekam, kura mantai ir uzlikts arests, ir ekskluzīvi paredzētas tiesības iztiesāšanā.

Turklāt nepieciešamība pēc sevišķa tiesiskā regulējuma, izriet arīdzan no apstākļa, ka manta visticamāk, netiks atgriezta aizskartajam mantas īpašniekam pēc kriminālprocesa pabeigšanas. Uz minēto arīdzan norāda arī KPL 366. pants, kas neparedz aresta atcelšanu un mantas atgriešanu aizskartajam mantas īpašniekam, bez sevišķa iemesla, proti attaisnojoša sprieduma, procesa izbeigšanas ar rehabilitējošu lēmumu u.c. No tā izriet, ka aizskartais mantas īpašnieks, kura mantai uzlikts arests nevar paļauties uz to, ka pēc kriminālprocesa pabeigšanas, arestētā manta tiks atgriezta viņam, turpretim persona, kuras manta tiek, izņemta un atzīta par lietisko pierādījumu, var paļauties, ka pēc kriminālprocesa pabeigšanas tā tiks atgriezta KPL 240. panta kārtībā. Tas rada personai nepārprotamu interesi mantisko jautājumu risinājumā un rada nepieciešamību pēc tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, lai persona varētu līdzvērtīgi aizstāvēt savas mantiskās intereses, tai skaitā pierādīt mantas izcelsmi, jeb precīzāk pierādīt, ka

---

<sup>20</sup> Berezins A. Aresta uzlikšana mantai kriminālprocesā: mērķi, pamats un iemesli. Jurista Vārds, 2014, nr. 39. Pieejams:<http://www.juristavards.lv/doc/265360-aresta-uzlikšana-mantai-kriminalprocesa-merki-pamats-un-imesli/> [01.04.2018.]

mantas nav iegūta noziedzīga nodarījuma rezultātā. Šāda nepieciešamība pēc tiesiskās aizsardzības līdzekļiem ir noteikta arīdzan Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvā 2014/42/ES, kas paredz pienākumu dalībvalstīm, veikt nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu personām tiesības uz efektīviem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem. Jāpiebilst, ka minētajā direktīvā ietvertais pienākums ir attiecināms tikai uz aizskarto mantas īpašnieku, kura mantai ir uzlikts arests, jo direktīvas regulēšanas priekšmets ir citu starpā personu mantas iesaldēšana, no tā izriet, ka šī direktīva ir uzskatāma par sevišķo regulējumu aizskartā mantas īpašnieka sakarā. Jāprecizē, ka direktīvā minētais jēdziens iesaldēšana ir definēts kā pagaidu aizliegums nodot, iznīcināt, pārveidot, atsavināt un pārvietot mantu, vai mantas kontrole un uzraudzība, šis jēdziens faktiski ir analogs mantas arestam, kas paredz aizliegumu personai rīkoties ar mantu, tai skaitā veikt visas minētās darbības.<sup>21</sup> Padziļināti pievēršoties minētās direktīvas analīzei, var konstatēt, ka tajā paredzētie tiesiskās aizsardzības līdzekļi personai, ko skar īpašuma iesaldēšana, ir:

- Vispārīgs tiesiskās aizsardzības līdzekļu nodrošinājums, tai skaitā tiesības uz taisnīgu tiesu;
- Iespējami drīza personas informēšana par tās mantas iesaldēšanu, tai skaitā par attiecīgās darbības iemesliem;
- Efektīvas iespējas pārsūdzēt lēmumu par mantas iesaldēšanu tiesā.

No minētā izriet, ka KPL ir ievērotas direktīvā paredzētās prasības uz tiesībām uz efektīviem aizsardzības līdzekļiem, personām, kuru īpašumu skar attiecīgā procesuālā darbība.

Attiecībā uz aizskartās mantas īpašnieku, kura mantai ir uzlikts arests ir jāpiemin KPL 365. pantā ietvertais regulējums, proti arestēto mantu var arīdzan atstāt glabāšanā tās īpašniekam vai lietotājam, kā arī šīs personas ģimenes locekļiem. Tomēr šis regulējums neparedz, ka personai būtu tiesības prasīt, lai arestētā manta tiek nodota viņa glabājumā, jautājuma par arestētās mantas glabāšanu izlemšana ir procesa virzītāja kompetencē. No KPL 365. panta 2<sup>1</sup>. daļas gan izriet, ka manta tiek nodota glabāšanā Nodrošinājuma valsts aģentūrai, tikai gadījumos, kad to nav iespējams atstāt glabāšanā tās īpašniekam, lietotājam vai tā ģimenes locekļiem. Šāds regulējums liek domāt, ka tomēr prioritāra ir arestētās mantas nodošana glabājumā minētajām personām. Attiecībā uz arestētās mantas glabāšanu, ja tā tiek atstāta glabāšanā minētajām personām, KPL neparedz noteiktu kārtību. Arīdzan no Ministru kabineta noteikumiem<sup>22</sup>, kuros ir noteikta glabāšanas kārtība, ja arestētā manta netiek atstāta minēto

---

<sup>21</sup> Mekališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: RaKa, 2000, 43. lpp.

<sup>22</sup> Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu: Ministru kabineta 2011. gada 27. decembra noteikumi nr.1025. [02.06.2017.]

personu glabājumā, neizriet vispārēja arestētās mantas glabāšanas kārtība. Pēc autora domām uz glabāšanas vispārējo kārtību būtu attiecināms civiltiesiskais regulējums, jeb Civillikuma Saistību tiesību daļas trešās apakšnodaļas regulējums. Aplūkojot Civillikuma regulējuma, var konstatēt, ka mantas glabātājs neiegūst valdītāja statusu – tas ir tikai lietas turētājs, no minētā kopsakarā ar vispārējo glabājuma regulējumu Civillikumā izriet, ka glabājums pēc sava rakstura ir personas pienākums ne tiesība. No tā savukārt aizskartā mantas īpašnieka sakarā izriet, ka KPL 365. pantā ir paredzēts atsevišķs pienākums, uz šo pienākuma rakstura arīdzan netieši norāda pantā ietvertā atruna, ka persona tiek brīdināt par paredzēto atbildību saistībā ar minētās mantas saglabāšanu. No minētā, savukārt ir jāsecina, ka KPL 365. panta mērķis nav pozitīvi ietekmēt aizskarto mantas īpašnieku uz brīdi atjaunojot tā valdījumu, bet gan noteikt tam papildus pienākumu. Turklāt no Civillikuma regulējuma arīdzan izriet, ka glabātājam nav tiesību lietot glabājamo mantu, ja vien tas nav sevišķi noteikts. Attiecībā uz atbildību par lietas saglabāšanu, Civillikums paredz, ka šāda glabājuma sakarā personai ir jāatbild tikai par ļaunprātību vai rupju neuzmanību.

Šis nodaļas kopsavilkumā ir jāsecina, ka aizskartais mantas īpašnieks, kura mantai ir uzlikts arests, jēdzieniskā ziņā ir tas pats procesa dalībnieks kā KPL 111<sup>1</sup>. daļas subjekts, bet dēļ procesuālās darbības, ar kuru ir ierobežotas tā tiesības uz mantu, rakstura, mērķa un tiesiskā regulējuma, tam izriet nepieciešamība pēc papildus tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, salīdzinot ar personu, kuras tiesības ir aizskartas izmeklēšanas darbību rezultātā. Turklāt par paplašinātu ir jāuzskata ne vien šīs personas tiesību loku, bet arīdzan pienākumu loku. Darba autora ieskatā, šis sevišķais regulējums aizskarto mantas īpašnieku, kurai mantai ir uzlikts arests, padara par sevišķu procesuālu statusu. KPL kontekstā procesa dalībniekiem, kuru pamata statuss tiek paplašināts uz kāda priekšnoteikuma pamata, kā rezultāta tiem tiek noteikta īpaša procesuālā aizsardzība vai paplašināts to tiesību apjoms, tiek paredzēts atsevišķs procesuāls statuss. Piemēram, īpaši aizsargājamajam cietušajam tiek paredzēts atsevišķs procesuāls statuss un arī atsevišķi noteiktas tā ekskluzīvās tiesības, kas nav paredzētas cietušajam, kurš nav uzskatāms par īpaši aizsargājamu. Savukārt, aizskartajam mantas īpašniekam, kura mantai ir uzlikts arests, netiek paredzēts atsevišķs procesuāls statuss no aizskartā mantas īpašnieka, kura tiesības uz mantu tiek ierobežotas, citu procesuālu darbību rezultāta, tomēr ņemot vērā, fundamentāls atšķirības šo abu aizskarto mantas īpašnieku tiesību apjomos darba autors izvirza priekšlikumu, ka aizskartā mantas īpašniekam, kura mantai tiek uzlikts arests, ir jānosaka atsevišķs procesuāls statuss, tādējādi konkretizējot pašreizējo situāciju, kad personas ar atšķirīgu tiesisko statusu tiek dēvētas vienādi. Aizskartā mantas īpašnieka, kura mantai ir uzlikts arests tiesiskais statuss varētu tikt nodalīts no vispārējā aizskartā mantas īpašnieka tiesiskā statusa atsevišķā likuma pantā, un līdzās procesuālā statusa definīcijai tajā varētu tikt noteiktas arī aizskartā mantas

īpašnieka, kura mantai ir uzlikts arests ekskluzīvais tiesību un pienākumu apjoms. Savukārt aizskarto mantas īpašnieku, kura mantai ir uzlikts arests var definēt kā- Mantisko jautājumu risinājumā ieinteresēta fiziska vai juridiska persona, bez tiesībām uz aizstāvību, kuras īpašnieka vai labticīga valdītāja tiesības uz mantu ir ierobežotas ar mantas aresta uzlikšanas brīdi.

### 3. AIZSKARTĀ MANTAS ĪPAŠNIEKA TIESĪBAS UN PIENĀKUMI

No aizskartā mantas īpašnieka definīcijas izriet, ka persona KPL 111<sup>1</sup>. pantā paredzētās tiesības iegūst ar brīdi, kad procesuālu darbību rezultātā tiek ierobežotas tā īpašuma vai valdījuma tiesības uz mantu. Aizskartā mantas īpašnieka iegūst tiesības gan pirmstiesas kriminālprocesā, gan iztiesāšanas laikā, turklāt gan pirmās instances, gan apelācijas instances, gan kasācijas instances tiesā.

Aplūkojot aizskartā mantas īpašnieka tiesību un pienākumu apjomu, ir atkārtoti jāaplūko šī statusa vēsturiskā attīstība. Tiesības un pienākumi personai, kuras tiesības uz mantu ir ierobežotas procesuālu darbību rezultātā, tika paredzētas jau KPL sākotnējā pamata redakcijā, tomēr šīs tiesības un pienākumi personai bija tikai procesā par noziedzīgi iegūtu mantu. Turpmākā aizskartā mantas īpašnieka tiesību un pienākumu attīstība ir saistāma jau ar KPL papildināšanu ar aizskartā mantas īpašnieka procesuālo statusu. Sākotnēji aizskartajam mantas īpašniekam bija paredzētas vien tiesības mutvārdos, vai rakstveidā izteikt savu viedokli pret pieņemtajiem lēmumiem attiecībā uz mantu, iesniegt sūdzības un pieteikumus par amatpersonu lēmumiem, kā arī no KPL 112. panta izrietošās tiesības uz advokātu juridiskās palīdzības saņemšanai. Par šādu aizskartā mantas īpašnieka tiesību apjomu, kā nepietiekamu, jau sākotnējo tiesību literatūrā tika izteikta kritika.<sup>23</sup> Darba autors arīdzan pievienojas tiesību literatūrā izteiktajam viedoklim, ka sākotnējais tiesību apjoms, kas tika paredzēts aizskartajam mantas, īpašniekam bija jāvērtē, kā nepilnīgs, it īpaši salīdzinājumā ar šī brīža regulējumu. Jāpiebilst, ka sākotnēji likumdevējs nebija paredzējis aizskartajam mantas īpašniekam, pienākumu paziņot sūtījumu saņemšanas adresi un ar to saistītos turpmākos pienākumus. Ar 2012. gada 24. maija KPL grozījumiem aizskartajam mantas īpašniekam jau bija tieši paredzētas tiesības uz advokātu, kā arī bija noteikts minētais pienākums.<sup>24</sup> Aizskartā mantas īpašnieka tiesību un pienākumu loks netika paplašināts līdz pēdējiem KPL grozījumiem, kad tas tika izteikts šī brīža redakcijā, to ievērojami paplašinot un paredzot sevišķu tiesisko regulējumu aizskartajam mantas īpašniekam, kura mantai uzlikts arests.

---

<sup>23</sup> Meikališa Ā. Strada-Rozenberga K. Kriminālprocesa likuma attīstība: 01.06.2009.-30.06.2009. Kriminālprocesa likuma grozījuma komentāri-kriminālprocesā iesaistītās personas. Speciālā procesuālā aizsardzība. Pierādījumi un izmeklēšanas darbības // Rakstu kopas "Pārmaiņu laiks kriminālprocesā turpinās" 2. raksts Grām: Ā. Meikališa, K. Strada-Rozenberga. Kriminālprocess. Raksti. 2005-2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010, 209-210. lpp.

<sup>24</sup> Likums "Grozījumi Kriminālprocesa likumā": LV likums. Pieņemts 24.05.2012.

### 3.1. Aizskartā mantas īpašnieka tiesības kriminālprocesā

Ar aizskartās mantas statusu iegūtais tiesību loks ir noteikts KPL 111.<sup>1</sup> pantā. Šā panta pirmajā daļā ir noteiktas aizskartā mantas īpašnieka tiesības pirmstiesas kriminālprocesā, tās ir:

- Mutvārdos vai rakstveidā izteikt savu attieksmi par lēmumiem, kas pieņemti attiecībā uz personas mantu;
- Iesniegt pieteikumus un sūdzības par amatpersonas rīcību un lēmumiem, kas pieņemti attiecībā uz mantu;
- Juridiskās palīdzības saņemšanai uzaicināt advokātu.

Tiesības iesniegt pieteikumus un sūdzības par amatpersonu rīcību un lēmumiem attiecībā uz mantu, dod iespēju aizskartajam mantas īpašniekam pastarpināti piedalīties kriminālprocesā. Lai izprastu šo tiesību saturu, ir jāvērtē uzmanība uz pieteikumu un sūdzību izpratni un nozīmi kriminālprocesā. Pieteikuma iesniegšanas mērķis ir tiesību un likumīgo interešu nodrošināšana, savukārt sūdzības iesniegšanas pamats ir personas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu pārkāpums, nolūkā panākt aizskāruma novēršanu un tiesisku lēmumu pieņemšanu.<sup>25</sup> No minētā izriet, ka tiesības iesniegt pieteikumus un sūdzības par amatpersonu rīcību un lēmumiem ir instruments tiesību un likumīgo interešu nodrošināšanai.

Attiecībā uz tiesībām mutvārdos vai rakstveidā izteikt savu attieksmi par lēmumiem, kas pieņemti attiecībā uz personas mantu, darba autors uzskata, ka šīs tiesības nav izmantojamas kā instruments tiesību un likumīgo interešu nodrošināšanai, jo tās paredz vienīgi tiesības izteikt savu subjektīvo attieksmi, bet subjektīvās attieksmes izteikšana bez attiecīgā pamatojuma nenodrošina nekādu interešu aizsardzību. Savukārt, ja persona izsaka savu subjektīvo attieksmi ar attiecīgu pamatojumu, šāds attieksmes izteikums būtu jāvērtē kā pieteikums vai sūdzība.

Personas tiesības uz advokāta palīdzību ir Satversmes<sup>26</sup> 92. pantā noteiktas cilvēka pamattiesības. Tiesības uz advokāta palīdzību Satversmes kontekstā faktiski nozīmē tiesības saņemt juridisko palīdzību. Turklāt ar jēdzienu advokāts ir jāsaprot ne vien advokāts Advokatūras likuma<sup>27</sup> 4. panta izpratnē, bet jebkura persona, kas juridiskās palīdzības saņēmējam var šo palīdzību sniegt.<sup>28</sup> Tomēr KPL sakarā likumdevējs ir sašaurinājis jēdzienu advokāts, paredzot, jēdzienu advokāts lietot Advokatūras likuma izpratnē. Attiecībā uz pašām tiesībām ir jāmin, ka tiesības uzaicināt advokātu juridiskās palīdzības sniegšanai ir vispārējas,

<sup>25</sup> Mekališa Ā., Strada-Rozenberga K., 2000, 203. lpp.

<sup>26</sup> Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts: 15.02.1992. [1.05.2018.]

<sup>27</sup> Advokatūras likums: LV likums. Pieņemts: 27.04.1993. [1.05.2018.]

<sup>28</sup> Bitāns A., Briede J., Danovskis E., Litvins G., Višķere I. Komentārs Satversmes 92. pantam. Grām: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII. nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Sagatavojis autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 160.–161. lpp.

ikvienam procesa dalībnieka paredzētas tiesības. Savukārt to saturs tiešā veidā izriet no šo tiesību definējumu – uzaicināt advokātu ar mērķi saņemt juridisku palīdzību.

Minētā KPL panta pirmajā daļā noteiktās tiesības, aizskartās mantas īpašnieks var realizēt personiski vai ar pārstāvja starpniecību.

Pēc pirmstiesas kriminālprocesa pabeigšanas, krimināllietas iztiesāšanas laikā, aizskartais mantas īpašnieks, papildus pirmstiesas procesā esošajām tiesībām iegūst šādas tiesības:

- Savlaicīgi uzzināt iztiesāšanas vietu un laiku;
- Pieteikt noraidījumus, gan tiesas sastāvam, gan tiesai, apsūdzības uzturētājam, kā arī ekspertam;
- Personiski piedalīties krimināllietas izskatīšanā;
- Izteikt viedokli par mantas izcelsmi;
- Piedalīties gan tiešā, gan mutvārdos veiktā pierādījumu pārbaudē, par katru no tiem pierādījumiem, kas attiecas uz mantas izcelsmi;
- Iesniegt pieteikumus attiecībā uz mantu;
- Uzstāties tiesas debatēs attiecībā par mantu;
- Iepazīties ar tiesas nolēmumu un tiesas sēdes protokolu;
- Pārsūdzēt tiesas nolēmumu attiecībā uz mantu.

Tiesības savlaicīgi uzzināt iztiesāšanas vietu un laiku ir pamats, lai aizskartais mantas īpašnieks varētu īstenot savas turpmākās tiesības iztiesāšanas laikā, kā arī varētu sagatavoties lietas iztiesāšanai.

Tiesības pieteikt noraidījumus, gan tiesas sastāvam, gan tiesai, apsūdzības uzturētājam, kā arī ekspertam ir kriminālprocesuālo tiesību institūts, ar ko tiek nodrošināta kriminālprocesa likumība un pamatotība.<sup>29</sup> Ar tiesībām pieteikt noraidījumus tiek nodrošināts, ka amatpersona, kurai zināmi apstākļi liedz veikt kriminālprocesu, tiek no tā, atstatīts tādējādi, vienlaikus novēršot, gan kriminālprocesa likumības apdraudējumu, gan, nodrošinot personas tiesību aizsardzību. Tiesības pieteikt noraidījumus ir kā cietušajam, tā personai, ar tiesībām uz aizstāvību, tāpēc līdzvērtīgu tiesību nodrošināšanai šādas tiesības ir arī aizskartajam mantas īpašniekam.

Tiesību personiski piedalīties iztiesāšanā saturs ir noteikts KPL 455. pantā un paredz tiesības iztiesāšanas laika pieteikt noraidījumus un lūgumus, iesniegt pierādījumus, piedalīties pierādījumu pārbaudē, iesniegt tiesai rakstveida paskaidrojumus, piedalīties tiesu debatēs, kā

---

<sup>29</sup> Mekališa Ā., Strada-Rozenberga K., 2000, 259. lpp.

arī citu jautājumu izskatīšanā. Šīs tiesības paredz, ka aizskartais mantas īpašnieks var pilnvērtīgi īstenot savu tiesību un likumīgo interešu aizsardzību iztiesāšanas laikā līdzvērtīgi ar citiem procesa dalībniekiem.

Tiesības izteikt viedokli par mantas izcelsmi, piedalīties pierādījumu pārbaudē attiecībā uz mantas izcelsmi, iesniegt pieteikumus attiecībā uz mantu un arīdzan uzstāties tiesu debatēs, darba autors vērtē kā vienu kopīgu, aizskartajam mantas īpašniekam paredzētu tiesību institūtu ar mērķi pierādīt mantas izcelsmi tiesā.

Tiesības izteikt viedokli par mantas izcelsmi paredz, ka aizskartais mantas īpašnieks var piekrist vai nepiekrīst pieņemumam par mantas noziedzīgo izcelsmi. Realizējot šīs tiesības, un, nepiekrītot pieņemumam par mantas izcelsmi, aizskartais mantas īpašnieks nodrošina pierādījumu pārbaudi attiecībā uz rīcību par mantu, kas pretējā gadījumā varētu arī netikt izdarīt tādejādi faktiski nebūtu iespējams realizēt tiesības piedalīties pierādījumu pārbaudē.

Kas, savukārt noved pie aizskartā mantas īpašnieka tiesībām piedalīties pierādījumu pārbaudē attiecībā uz mantas izcelsmi. Pierādījumu pārbaudes mērķis ir izvērtēt pierādījumu attiecināmību, ticamību un pieļaujamību, proti ir jāizvērtē to, cik ticamas ir konkrētās ziņas par faktiem, to vai pierādījumi ir attiecināmi uz konkrēto kriminālprocesu un vai pierādījumi ir iegūti un procesuāli nostiprināti likumā noteiktajā kārtībā. Piedaloties pierādījumu pārbaudē, aizskartais mantas īpašnieks var izteikt viedokli par pierādījumiem, kas attiecināmi uz mantas izcelsmi, tādejādi apstrīdot un aizstāvot to attiecināmību un ticamību.

Pieteikumu iesniegšanas, attiecībā uz mantu, mērķis līdzīgi kā pirmstiesas procesā ir aizskartās mantas īpašnieka tiesību un likumisko interešu aizsardzība. Uz šo tiesību pamata iztiesāšanas laikā aizskartais mantas īpašnieks var turpināt realizēt savu interešu aizsardzību tāpat kā pirmstiesas procesā. Tiesības uzstāties tiesu debatēs, ļauj aizskartajam mantas īpašniekam realizēt savas tiesības arīdzan nākamajā iztiesāšanas posmā pēc tiesas izmeklēšanas pabeigšanas. Tiesas debašu procesuālā kārtība un saturs ir noteikts KPL 505. un 506. pantā, kur tiek paredzētas aizskartā mantas īpašnieka tiesības izteikties par mantas izcelsmi, ar atrunu, ka aizskartais mantas īpašnieks var motivēt savu runu tikai ar tiem pierādījumiem, kas ir pārbaudīti pierādījumu pārbaudē. Tiesības iepazīties ar tiesas nolēmumu un tiesas sēdes protokolu, savā ziņā var uzskatīt par vispārīgām tiesībām, jo likumā "Par tiesu varu"<sup>30</sup> 19. pantā ir nostiprināts tiesu lietu atklātuma princips, kas paredz tiesas spriedumu un lēmumu publiskumu, turklāt šī likuma 28<sup>2</sup>. pantā ir noteikts, ka tiesu nolēmumi ir vispārpieejama informācija, protams, ar daļēju izņēmumu attiecībā uz slēgtām tiesas sēdē, kā arī tiesu nolēmumi to publiski pieejamajās versijās ir anonimizēti. Šīs tiesības paredz, ka aizskartais mantas īpašnieks var iepazīties ar šo

---

<sup>30</sup> Likums "Par tiesu varu": LV likums. Pieņemts 15.12.1992. [12.02.2018.]

no lēmumu neanonimizēta veidā. Savukārt, ar tiesas sēdes protokolu, kurā tiek fiksēta lietas iztiesāšanas gaita un tiesas sēdē pieņemtie lēmumi, var iepazīties tikai prokurors, aizstāvis, cietušas un aizskartās mantas īpašnieks. Turklāt KPL 484. panta 8. daļa paredz ne vien tiesības iepazīties ar tiesas sēdēs protokolu, bet arī dzin iesniegt piezīmes par to.

Papildus tiesībām pirmās instances tiesā aizskartajam mantas īpašniekam apelācijas instances tiesā saglabājas tās pašas tiesības kā līdz tam, kā arī uzturēt, pamatot vai atsaukt savu apelācijas sūdzību, savukārt, kasācijas tiesvedībā aizskartais mantas īpašnieks saglabā tās pašas tiesības kādas tam bija apelācijas instances tiesā, papildus tām iegūstot tiesības iesniegt rakstveida viedokli vai iebildumus par citu personu sūdzībā tiktāl ciktāl tas attiecas uz mantu. Pie aizskartā mantas īpašnieka tiesībām būtu jāpiemin tiesības iesniegt kasācijas sūdzību, šo tiesību pieminēšana ir būtiska, jo līdz KPL grozījumiem, kas stājās spēkā 2017. gada 1. augustā aizskartajam mantas īpašniekam nebija paredzētas tiesības patstāvīgi iesniegt kasācijas sūdzību.<sup>31</sup> Attiecībā uz aizskartā mantas īpašnieka tiesībām krimināllietas iztiesāšanas laikā ir jāpiemin, ka pirms jau minētajiem KPL grozījumiem aizskartajam mantas īpašniekam nebija paredzētas iepriekš minētās procesuālās tiesības tiesā.<sup>32</sup>

Attiecībā uz aizskartā mantas īpašnieka tiesībām iztiesāšanas laikā ir jāpiemin, ka šo tiesību izmantošana nav aizskartā mantas īpašnieka pienākums<sup>33</sup>, kā arī KPL 470. pants neparedz procesuālo sankciju piemērošanu aizskartajam mantas īpašniekam par neierašanos uz tiesas sēdi, kā arī tas nav šķērslis lietas iztiesāšanai.

Atsevišķas tiesības aizskartajam mantas īpašniekam izriet arī dzin no KPL 59. nodaļas, kurā ir reglamentēts process par noziedzīgi iegūtu mantu, tā piemēram no KPL 628. panta izriet tiesības personai, pie kuras manta tika izņemta vai tai tika uzlikts arests, šāda persona arī dzin ir uzskatāma par šīs mantas valdītāju un šāds tiesiskais stāvoklis kvalificē šo personu aizskartā mantas īpašnieka procesuālajam statusam. No tā savukārt jāsecina, ka KPL 628. pantā noteiktās tiesības -

- Tikt informētam par procesa par noziedzīgi iegūtu mantu uzsākšanu;
- Piedalīties procesā par noziedzīgi iegūtu mantu.

- ir attiecināmas arī uz aizskarto mantas īpašnieku.

Tiesības tikt informētam par procesa par noziedzīgi iegūtu mantu uzsākšanu, paredz, ka persona tiek informēta par KPL 627. pantā paredzētā lēmuma pieņemšanu, kā arī tiek informēta

---

<sup>31</sup> Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 05.04.2012 lēmums lietā Nr. SKK-13. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/254525-kriminalprocesa-aizskartas-mantas-ipasnieka-tiesibas/>

<sup>32</sup> Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts: 21.04.2005. [25.05.2017.-31.07.2017.red.]

<sup>33</sup> Likumprojekta "Grozījumi Kriminālprocesa likumā" anotācija. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/AB2871419A747C7FC2258011002DD2FA?OpenDocument> [aplūkots 4.05.2018.]

par to, kādas ziņas par faktiem pamato mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu vai mantas noziedzīgo izcelsmi, kā arī kādi krimināllietas materiāli tiek izdalīti lietā par noziedzīgi iegūtu mantu. Turklāt persona tiek informēta arīdzan par to, kādas personas ir saistītas ar konkrēto mantu, kādu turpmāko rīcību ar mantu ierosina procesa virzītājs un par cietušo ja tāds ir.

Tiesību piedalīties procesā par noziedzīgi iegūtu mantu saturs, paredz personai procesa dalībnieka statusu un līdz ar to tiesības realizēt savas KPL noteiktās tiesības, kā arī izpildīt paredzētos pienākumus. Aizskartā mantas īpašnieka tiesības procesā par noziedzīgi iegūtu mantu, ir noteiktas KPL 629. pantā un tās ir - tiesības pieteikt noraidījumus un lūgumus, iesniegt pierādījumus, iesniegt tiesai rakstveida paskaidrojumus, kā arī piedalīties citu jautājumu izskatīšanā. Personai ir arī tiesības, ar procesa virzītāja atļauju un viņa noteiktajā apjomā, iepazīties ar lietas materiāliem. Attiecībā uz minēto tiesību iepazīties ar lietas materiāliem Satversmes tiesa ar 2017. gada 23. maija spriedumu lietā Nr. 2016-13-01 ir atzinusi KPL 629. panta. 5 daļu par daļēji neatbilstošu Satversmes 92. pantam. Kā Satversmes tiesa norādīja minētā spriedumā procesa virzītājam pieņemot lēmumu, atļaut vai neatļaut iepazīties ar lietas materiāliem ir jāsamēro lietā iesaistīto personu intereses, pretējā gadījumā netiktu nodrošināts pušu procesuālo tiesību līdzvērtība un personai tiktu liegta iespēja uz pilnvērtīgu savu interešu aizsardzību. Satversmes tiesa savā spriedumā ir, noteikusi personai arīdzan tiesības lūgt, tiesu pārvērtēt procesa virzītāja lēmumu, šādas tiesības netika paredzētas līdz konkrētajam Satversmes tiesas spriedumam.<sup>34</sup>

Papildus KPL 111<sup>1</sup>. pantā tieši paredzētajām tiesībām, aizskartajam mantas īpašniekam ir arī vispārīgās procesa dalībnieka tiesības, pie tām pieskaitāmas tādas tiesības kā:

- Tiesības uz objektīvu procesa norisi, tai skaita pieteikt noraidījumus;
- Tiesības uz procesa pabeigšanu saprātīgā termiņā;<sup>35</sup>
- Kā arī ja persona neprot valsts valodu, tiesības piedalīties procesuālajās darbībās lietojot valodu, kādu persona prot.

Šādas vispārīgās tiesības ir nostiprinātas KPL A. daļā kā kriminālprocesa principi.

Tiesības uz objektīvu kriminālprocesa norisi, izriet no KPL 16. panta un paredz ne vien tiesības pieteikt noraidījumus procesu veicošajām amatpersonām, bet arī ļauj personai paļauties, ka procesu veicošās amatpersonas, kas ir personīgi ieinteresētas konkrētā kriminālprocesā, atstatīs sevi no piedalīšanās tajā.

---

<sup>34</sup> Satversmes tiesas 2017. gada 23. maija spriedums lietā Nr. 2016-13-01 "Par Kriminālprocesa likuma 629. panta piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam." Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/290983-par-kriminalprocesa-likuma-629-panta-piektas-dalas-atbilstibu-latvijas-republikas-satversmes-92-panta-pirmajam-teikumam>

<sup>35</sup> Meikališa Ā., 2015 Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/266387-kriminalprocesa-aizskarta-mantas-ipasnieka-tiesiskais-statuss-un-ta-problematika/>

Aizskartās mantas īpašniekam arīdzan ir tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, kas izriet no KPL 14. panta un paredz, ka konkrētā krimināllieta, kas skar aizskartā mantas īpašnieka intereses, tiks izskatīta bez neattaisnotas novilcināšanās.

KPL 11. panta 2. daļa paredz, ka personām, ko procesa virzītājs ir iesaistījis kriminālprocesā, ja tās neprot valsts valodu, ir tiesības lietot valodu, kuru šīs personas prot, turklāt personai ir tiesības saņemt tulka palīdzību bez atlīdzības.

Tiesību literatūrā ir izteikts viedoklis, ka papildus iepriekš minētajām tiesībām, aizskartajam mantas īpašniekam būtu jābūt arī tādām tiesībām, kā

- Tiesībām iegūt procesuālo statusu;
- Tiesībām tikt informētam par kriminālprocesa norisi un virzību;<sup>36</sup>

Attiecībā uz tiesībām iegūt procesuālo statusu, darba autors secina, ka aizskartā mantas īpašnieka statusa tiesiskais regulējums, paredz šī statusa iegūšanu ar brīdi, kad tiek ierobežotas personas tiesības pār mantu, tādējādi konkrēti nosakot brīdi, ar kuru tiek iegūts statuss, turklāt statusa iegūšanai likumdevējs neuzliek nepieciešamību pēc atsevišķa procesa virzītāja lēmuma. No tā izriet, ka statuss tiek iegūts ar brīdi, kad faktiski tiek veiktas procesuālās darbības, kuru rezultātā tiek ierobežotas personas tiesības uz mantu. Tā kā persona iegūst procesuālo statusu ar brīdi, kad tiek ierobežotas tās tiesības uz mantu, tad arīdzan šajā brīdī realizējas personas tiesības uz procesuālo statusu. No aizskartā mantas īpašnieka statusa iegūšanas rakstura izriet, ka aizskartajam mantas īpašniekam nav nepieciešamības pēc sevišķām tiesībām iegūto procesuālo statusu, kā piemēram tiesības prasīt tikt atzītam par aizskarto mantas īpašnieka, kā tas ir piemēram cietušā gadījumā. Aizskartajam mantas īpašniekam arīdzan nav nepieciešamības tikt informētam par statusa iegūšanu, jo persona šo statusa iegūšanu faktiski izjūt – tiek ierobežotas tās tiesības uz mantu.

Sakarā ar personas tiesībām tikt informētam par kriminālprocesa norisi un virzību, autors uzskata, ka jebkurai personai, kas ir iesaistīta konkrētā kriminālprocesā un kuras tiesiskās intereses, tiek skartas kriminālprocesa ietvaros, būtu jābūt tiesībām tikt informētam par kriminālprocesa norisi un virzību. Pēc autora domām aizskartajam mantas īpašniekam ir tiesiskas intereses kriminālprocesa ietvaros, kuru atrisinājums ir atkarīgs no konkrētā kriminālprocesa rezultāta, tā rezultātā autors secina, ka aizskartajam mantas īpašniekam būtu jābūt tiesībām tikt informētām par kriminālprocesa norisi un virzību.

Apskatot aizskartās mantas īpašnieka tiesību tiesisko regulējumu, autors secina, ka aizskartā mantas īpašnieka tiesības ir noteiktas ne tikai KPL 111<sup>1</sup>. pantā, bet arī citos, tai skaitā

---

<sup>36</sup>Meikališa Ā., 2015 Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/266387-kriminalprocesa-aizskarta-mantas-ipasnieka-tiesiskais-statuss-un-ta-problematika/>

īpašu uzmanību vēršot uz KPL 628. pantu, kura kā jau minēts ir noteikts tiesību apjoms personai, kas savā būtībā ir uzskatāms par aizskarto mantas īpašnieku, šādu pieņēmumu autors izvirza, jo pie KPL 628. pantā minēto personu loka pieder tādas personas kā – personas, pie kurām manta ir izņemta un personas, kuru mantai ir uzlikts arests<sup>37</sup> un salīdzinot šo personu faktisko un tiesisko stāvokli, ar iepriekšējā darba nodaļā minētajiem aizskartā mantas īpašnieka statusa iegūšanas priekšnoteikumiem ir jāsecina, ka šo personu gadījumā ir konstatējami visi aizskartajam mantas īpašniekam piedēvējamie priekšnoteikumi. Pēc autora domām ir nekonsekventi personām ar faktiski vienādu procesuālo statusu noteikt atšķirīgus tiesību apjomus, turklāt KPL 628. pants paredz tiesības piedalīties kriminālprocesā, savukārt šādas tiesības nav paredzētas KPL 111<sup>1</sup>. pantā. Šāda nekonsekvence varētu būt pamatojama, ar faktu, ka šāds ar mantu saistītās personas statuss KPL tikai paredzēts vēl pirms aizskartā mantas īpašnieka statusa ieviešanas ar 2009. gada KPL grozījumiem.<sup>38</sup> Svarīgi, gan uzsvērt, ka KPL 628. pants saturiski atrodas KPL 59. nodaļā, kurā ir regulēts viens no sevišķo kriminālprocesu veidiem, process par noziedzīgi iegūtu mantu, tādējādi pieņemot, ka KPL 628. pantā minētā “trešā persona” ir uzskatām par aizskarto mantas īpašnieku var secināt, ka aizskartā mantas īpašnieka tiesību apjoms tiek paplašināts nodalot procesu per noziedzīgi iegūtu mantu atsevišķā lietvedībā no pirmatnējā kriminālprocesa. Ņemot vērā, ka procesa par noziedzīgi iegūtas mantas uzsākšanas pamats, kā tas ir noteikts KPL 626. pantā ir mantisko jautājumu savlaicīga atrisināšana un procesuālā ekonomija ir likumsakarīgi, ka mantisko jautājumu risinājumā ieinteresētai personai ir tiesības šādā procesā piedalīties. Tomēr fakts, ka personas tiesību apjoms ir atkarīgs no procesa virzītāja lēmuma uzsākt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, norāda uz problemātiku, kas izpaužas kā fakts, ka gadījumos, kad procesa virzītājs, tomēr nav uzskatījis par nepieciešamu izdalīt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu atsevišķā lietvedībā personas tiesības iesaistīties mantisko jautājumu risinājumā, ir “šaurākas”, kā tas būtu gadījumos, ja šāds lēmums tiktu pieņemts. Atsaucoties uz iepriekš minēto, ka personai, kas uzskatāma par aizskarto mantas īpašnieku tiesību apjoms ir plašāks gadījumos, ja tiek pieņemts lēmums par procesa par noziedzīgi iegūtu mantu uzsākšanu autors uzskata, ka personai būtu jābūt tiesībām ierosināt procesa par noziedzīgi iegūtu mantu uzsākšanu, tādējādi nodrošinot ne tikai savlaicīgu mantisko jautājumu risinājumu, bet arī pilnvērtīgākas iespējas aizskartajam mantas īpašniekam aizsargāt savas tiesiskās intereses. Jau šobrīd varētu uzskatīt, ka aizskartajam mantas īpašniekam ir šāda veida tiesības, kas izpaužas kā tiesības iesniegt pieteikumus, tomēr KPL nav noteikts pienākumus procesa virzītājam šādu pieteikumu

---

<sup>37</sup>Meikališa Ā., 2015. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/266387-kriminalprocesa-aizskarta-mantas-ipasnieka-tiesiskais-statuss-un-ta-problematika/>

<sup>38</sup> Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 21.04.2005. [01.01.2009.- 01.07.2009.red.]

apmierināt. Kaut gan KPL 335. pants paredz vispārīgu nosacījumu, ka ir apmierināmi pieteikumi, kas sekmē personu tiesību un likumīgo interešu nodrošināšanu, tomēr ir jāvērs uzmanība uz faktu, ka KPL 59. nodaļā ir noteiktas tiesības personām, kam likumdevējs nav piedēvējis aizskartā mantas īpašnieka statusu, no tā izriet, ka aizskartā mantas īpašnieka tiesības šajā nodaļā ir ietvertas tikai pastarpināti un nevar viennozīmīgi secināt, ka aizskartajam mantas īpašniekam būtu tiesības uz procesa par noziedzīgi iegūtu mantu uzsākšanu.

### **3.2. Aizskartā mantas īpašnieka pienākumi kriminālprocesā**

Aizskartajam mantas īpašniekam kriminālprocesā ir paredzēts ne vien tiesību loks, bet arī dzan konkrēti kriminālprocesuāli pienākumi. Tomēr attiecībā uz aizskartās mantas īpašnieka pienākumiem – tie nav paredzēti tikai KPL 111<sup>1</sup>. pantā, bet arī dzan citās KPL nodaļās, padarot sarežģītu šo pienākumu konstatēšanu un maldīgu priekšstatu, ka aizskartajam mantas īpašniekam ir tikai viens īpaši paredzēts pienākums.

No KPL 111<sup>1</sup>. panta 5. daļas aizskartajam mantas īpašniekam izriet pienākums pēc procesa virzītāja pieprasījuma rakstveidā paziņot savu sūtījumu saņemšanas adresi un tās maiņas gadījumā informēt par to procesa virzītāju. Izpildot šo pienākumu, aizskartais mantas īpašnieks vienlaikus apņemas, saņemt uz norādīto adresi izsūtītos sūtījumus 24 stundu laikā, ierasties pēc procesa virzītāja uzaicinājuma, kā arī pildīt citus KPL noteiktos pienākumus. Kā citus KPL noteiktos pienākumus var minēt pienākumu kriminālprocesa ietvaros izpildīt kriminālprocesa veicošo amatpersonu prasības un ievērot procesuālo kārtību, šāds pienākums ir ietverts KPL 9. pantā un attiecināms uz visām kriminālprocesā iesaistītajām personām.

Darba autors arī dzan uzskata, ka aizskartā mantas īpašnieka pienākumu apjomā ietilpst arī liecinieka pienākumi, jo KPL paredz aizskartā mantas īpašnieka pratināšanu, kā arī nosaka pratināšanas kārtību KPL 151. pantā no kura izriet, ka aizskartais mantas īpašnieks tiek pratināts tādā pat procesuālajā kārtībā kā liecinieks ar izņēmumu, ka tas saglabā savu procesuālo statusu. No tā savukārt būtu jāizriet, gan pienākumam sniegt patiesas ziņas, gan pienākumam neizpaust pratināšanas laikā sniegto informāciju, kas vispārēji ir uzskatāmi par uz liecinieku attiecināmiem pienākumiem.

Pēc darba autora domām, par aizskartā mantas īpašnieka pienākumu arī dzan ir uzskatāms – aizskartā mantas īpašnieka, kura mantai ir uzlikts arests pienākums glabāt šo mantu, ja tā ir atstāta viņa glabājumā. Turklāt šis pienākums ietver arī mantas saglabāšanas pienākumu. Darba autors izvirza šādu tēzi, jo no KPL 365. panta, kurā paredzēts normatīvais regulējums arestētās mantas glabāšanai, var izsecināt, ka personai netiek paredzētas tiesības

atteikties glabāt mantu, savukārt pēc mantas glabāšanas satura, kas apskatīts iepriekšējā nodaļā, norāda uz arestētās mantas glabāšanas kā pienākuma raksturu. Attiecībā uz arestētās mantas glabāšanu darba autors secina, ka glabāšanas pienākums ir vienīgais pienākums, kas pamatā ekskluzīvi noteikts aizskartajam mantas īpašniekam.

No minētā darba autors secina, ka ar KPL 111<sup>1</sup>.panta 5. daļā paredzētā pienākuma izpildīšanu, aizskartais mantas īpašnieks faktiski apņemas pildīt pienākumus, kas nav tieši noteikti kā aizskartā mantas īpašnieka pienākumi. Tādējādi ir jāuzskata, ka aizskartā mantas īpašnieka patiesais pienākumu apjoms ir plašāks par KPL 111<sup>1</sup>.panta 5. daļā noteikto. Attiecība uz aizskartā mantas īpašnieka pienākumu apjoma saturu darba autors pievienojas, jau tiesību literatūrā paustajam viedoklim<sup>39</sup>, ka KPL 111<sup>1</sup>.panta 5. daļā noteiktais pienākums saņemt kriminālprocesu veicošās amatpersonas sūtījumus divdesmit četru stundu laikā ir jāvērtē kā sarežģīti iztulkojams pienākums, jo kā jau iepriekš norādīts KPL 111<sup>1</sup>.panta 5. daļā ietvertais pienākums ir jātulko kopsakarā ar KPL 22. nodaļu jeb konkrēti KPL 333. pantu, kurā ietverta no “Paziņošanas likuma” izrietošā septiņu dienu prezumpcija<sup>40</sup>, no tā izriet, ka konkrētais divdesmit četru stundu termiņš ir jāskaitīt, tikai no brīža, kad ir notecējušas septiņas dienas no sūtījuma izsūtīšanas.<sup>41</sup> Līdzīga situācija ir arī gadījumos, ja sūtījums tiek nosūtīts uz personas elektronisko pasta adresi, šādā gadījumā KPL 333. panta regulējums paredz, ka sūtījums tiek paziņots otrajā darba dienā. Pēc autora domām aizstājot KPL 111<sup>1</sup>.panta 5. daļā vārdu “saņemt” ar vārdu “iepazīties”, būtu precīzāk izprotama šīs tiesību normas būtība, jo faktiski šī norma paredz, ka aizskartā mantas īpašnieka pienākums ir iepazīties ar konkrētā amatpersonas sūtījuma saturu divdesmit četru stundu laikā kopš brīža, kad tiek prezumēts, ka sūtījums ir piegādāts personai. Savukārt sūtījuma saņemšana kā tas izriet no KPL 22. nodaļas nav uzskatāma par kādas personas pienākumu, bet gan par apstākli, kas iestājas likuma noteiktā termiņā pilnīgi neatkarīgi no personas gribas.

Šīs nodaļas kopsavilkumā darba autors secina, ka aizskartā mantas īpašnieka pienākumu apjoms, faktiski ir plašāks, kā tas sākotnēji varētu likties aplūkojot KPL 111<sup>1</sup>.panta 5. daļu. Pie aizskartā mantas īpašnieka pienākumu apjoma ir pieskaitāmi tādi pienākumi, kā:

- Pienākums paziņot savu sūtījumu saņemšanas adresi un informēt par tās maiņu;
- Saņemt uz norādīto adresi sūtījumus divdesmit četru stundu laikā;
- Pēc uzaicinājuma ierasties pie procesa virzītāja;

<sup>39</sup> <sup>39</sup> Meikališa Ā., 2015 Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/266387-kriminalprocesa-aizskarta-mantas-ipasnieka-tiesiskais-statuss-un-ta-problematika/>

<sup>40</sup> Paziņošanas likums: LV likums. Pieņemts: 16.06.2010.

<sup>41</sup> Ibid.

- Pildīt kriminālprocesu veicošo amatpersonu prasības un ievērot procesuālo kārtību;
- Liecināt par visu, kas tam zināms saistībā ar noziedzīgo nodarījumu;
- Pratināšanas laikā sniegt tikai patiesas ziņas;
- Neizpaust pratināšanas laikā sniegto informāciju;
- Glabāt arestēto mantu, tai skaitā uzņemties atbildību par mantas saglabāšanu.

Protams, aizskartā mantas īpašnieka pienākumu loks šādā apjomā nav attiecināms uz visām personām, kas ir aizskartie mantas īpašnieki KPL 111<sup>1</sup>. panta izpratnē. Kā piemēram aizskartais mantas īpašnieks no kura valdījuma ir izņemts krimināllietā nozīmīgs priekšmets, šķietami varētu sniegt lietā nozīmīgu informāciju par priekšmeta izcelsmi vai tā saistību ar noziedzīgo nodarījumu, tāpēc šai personai nepārprotami būtu pienākumi, kas vispārīgi attiecināmi uz lieciniekiem. Turpretim aizskartais mantas īpašnieks, kas iesaistīs lietā var būt arī labticīgais ieguvējs, kura mantai uzlikts arests, jo tā uzskatāma par noziedzīgi iegūtu. Šādas personas, kas neapzināti iegādājies noziedzīgi iegūtu mantu, pratināšana var arī nebūt nepieciešama kriminālprocesā. Savukārt, uz šādu personu varētu tikt attiecināts pienākums glabāt arestēto mantu. No tā izriet, ka aizskartās mantas īpašnieka pienākumi ir iedalāmi pamatpienākumos, kas ir attiecināmi uz visiem aizskartajiem mantas īpašniekiem. Par pamatpienākumiem var uzskatīt KPL 111<sup>1</sup>. panta 5. daļā paredzētos pienākumus un pienākumu pildīt procesu veicošās amatpersonas prasības un ievērot procesuālo kārtību. Iepriekšējā teikumā nenosauktos pienākumus varētu dēvēt par fakultatīvajiem pienākumiem, kuru attiecināmība uz konkrēto aizskartās mantas īpašnieku izriet no procesuālo darbību un citu blakus apstākļu rakstura.

## 4. AIZSKARTĀ MANTAS ĪPAŠNIEKA STATUSA IZBEIGŠANĀS UN TIESĪBU AIZSARDZĪBA

### 4.1. Aizskartā mantas īpašnieka statusa izbeigšanās

No aizskartā mantas īpašnieka definīcijas izriet, ka aizskartais mantas īpašnieks ir persona, kuras tiesības uz mantu ir ierobežotas procesuālu darbību rezultātā. No tā, savukārt izriet, ka persona aizskartā mantas īpašnieka statusu iegūst ar ierobežojuma brīdi, saglabā ierobežojuma darbības laikā un zaudē ar brīdi, kad ierobežojums ir izbeigts. KPL neparedz tiešu regulējumu, lai noteiktu aizskartās mantas īpašnieka statusa izbeigšanās brīdi, kā tas ir paredzēts piemēram attiecībā uz aizdomās turēto KPL 68. pantā. Tomēr, pēc autora domām, šāds regulējums izriet no minētas aizskartā mantas īpašnieka definīcijas, kas paredz, ka personai ir jābūt reāli pastāvošam tiesību ierobežojumam, lai tas varētu būt aizskartais mantas īpašnieks. Zūdot, personas tiesību uz mantu, ierobežojumam arīdzan zūd personas tiesiskā interese konkrētā kriminālprocesā un nepieciešamība pēc tiesību aizsardzības līdzekļu realizēšanas, līdz ar to personai pašai subjektīvi zūd nepieciešamība pēc šāda procesuālā statusa. Savukārt, procesa virzītājs, ja rodas nepieciešamība atkārtoti iesaistīt personu kriminālprocesā, ne mantisku jautājumu sakarā, var šo personu iesaistīt procesā citā statusā, piemēram, kā liecinieku.<sup>42</sup>

Aizskartā mantas īpašnieka statusa izbeigšanās padziļinātai apskatei ir nepieciešamas aplūkot procesuālās darbības, ar kurām personas intereses ir tikušas ierobežotas, proti kriminālprocesuālo regulējuma, kas paredz ierobežojuma izbeigšanu un turpmāko rīcību ar mantu. Šīs procesuālās darbības uzskaitītas jau darba pirmās nodaļas otrajā apakšnodaļā, kur arīdzan konstatēts, ka šo darbību loku veido gan izmeklēšanas darbības, gan sevišķās procesuālās darbības.

Ar izmeklēšanas darbībām saistītais mantas aizskārums aizsākas ar brīdi, kad konkrētā manta tiek izņemta no personas valdījuma un turpinās līdz brīdim, kad kriminālprocess tiek pabeigts un manta tiek atdota tās īpašniekam. Šādu regulējuma paredz KPL 240. pants, kurā ir reglamentēta galīgā rīcība ar lietiskajiem pierādījumiem, dokumentiem un ar noziedzīgu nodarījumu saistīto mantu. Turklāt attiecībā uz atsevišķām izmeklēšanas darbībām kā priekšmetu iesniegšanas pēc personas iniciatīvas, personai šis priekšmets var tikt atdots arī pirmstiesas procesa laikā, ja tiek konstatēts, ka tam nav nozīme krimināllietā.

Līdzīgi kā ar izmeklēšanas darbībā, arī attiecībā uz arestēto mantu, aizskārums sākas ar

---

<sup>42</sup> Meikališa Ā., 2015 Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/266387-kriminalprocesa-aizskarta-mantas-ipasnieka-tiesiskais-statuss-un-ta-problematika/>

brīdī, kad manta faktiski izņemta no personas valdījuma. Tomēr pretēji KPL 240. panta regulējumam, netiek paredzēta vispārēja prakse atgriezt mantu tās īpašniekam pēc kriminālprocesa pabeigšanas. Konkrētā procesuālā darbība paredz divus iespējamus, galīgos risinājumus. Pirmais risinājums izriet no KPL 366. panta, kurā tiek paredzēti gadījumi, kad procesa virzītājam ir jāpieņem lēmums par aresta atcelšanu. Šāda lēmuma pamati ir:

- Attaisnojošs spriedums krimināllietā;
- Kriminālprocesa izbeigšana ar rehabilitējošu procesa virzītāja lēmumu;
- kriminālprocesā nav pieprasīta kaitējuma kompensācija, vai cietušais to ir atsaucis;
- noziedzīgs nodarījums ir pārkvalificēts pēc KL panta, kas neparedz mantas konfiskāciju;
- procesa virzītāja atļauja Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā Tiesu izpildītājam pārdot arestēto mantu;
- zudis jebkurš cits iemesls mantisko jautājumu risinājuma nodrošināšanai.

Ar šo risinājumu, kurš paredz aresta atcelšanu, tiek izbeigts personas tiesību ierobežojums un lieta tiek atgriezta tās īpašniekam. No dažiem mantas aresta atcelšanas pamatiem, var secināt, ka mantas arests pēc būtības nav bijis pamatots. Savukārt, otrs galīgais risinājums, izriet no mantas aresta mērķa, kas ir nodrošināt mantisko jautājumu risinājumu. Proti, ja nav iestājušies neviens no minētajiem gadījumiem, kad būtu atceļams mantas arests, tad ir realizējams mantas aresta mērķis. Kā jau iepriekš minēts mantas aresta mērķis ir mantisku jautājumu nodrošinājums, kas var izpausties, gan kā cietušajam nodarītā kaitējuma kompensācijas nodrošinājums, gan noziedzīgi iegūtās mantas atdošana pēc piederības to sākotnējam īpašniekam. Abos minētajos gadījumos tiek paredzēta mantas galēja atsavināšana no aizskartā mantas īpašnieka ar mērķi to atgriezt sākotnējam īpašniekam vai no tās segt kaitējuma kompensāciju. No tā, savukārt izriet, ka mantas aizskārums izbeigšanas brīdis šī risinājuma gadījumā neiestājas, jo tiek izbeigts nevis mantas aizskārums, bet tiek galēji izbeigtas personas tiesības uz mantu. Šī apstākļa dēļ nevar izteikt tēzi, ka aizskartā mantas īpašnieka statuss izbeidzas ar ierobežojuma izbeigšanu, jo ne vienmēr KPL paredz ierobežojuma izbeigšanu. Protams ar mantas atsavināšanas brīdi aizskartais mantas īpašnieks zaudē, gan savu procesuālo statusu, gan savas aizskartā mantas īpašnieka tiesības un pienākumus. Tomēr mantas atsavināšanas brīdis nevar tikt uzskatīts par procesuālo ierobežojumu izbeigšanās brīdi, jo autora izpratnē, par ierobežojumu izbeigšanās brīdi ir uzskatāma personas valdījuma atjaunošana, tādējādi tiek izbeigti procesuālie ierobežojumi uz mantu un pārtraukts personas tiesību aizskārums. Turpretim kā galējo mantisko jautājumu atrisinājumu paredzot personas

mantas atsavināšanu, protams, tiek izbeigti procesuālie ierobežojumi, tomēr netiek pārtraukts personas tiesību aizskārums. No tā var secināt, ka aizskartais mantas īpašnieks savu procesuālo statusu zaudē ar galējo mantisko jautājumu risinājumu krimināllietā, un šis risinājums var gan izbeigt personas tiesību aizskārums, gan saglabāt.

Attiecībā uz aizskartā mantas īpašnieka statusa izbeigšanos ir jāpiemin, KPL 389. panta regulējums, kas paredz, ka personas tiesību uz mantu ierobežošanas termiņus pirmstiesas kriminālprocesā. Šī KPL panta regulējums, paredz, ka aizskartā mantas īpašnieka tiesības uz mantu pirmstiesas procesā var tikt ierobežotas, tikai uz noteiktu laiku, atkarībā no noziedzīgā nodarījuma smaguma pakāpes. Šāds regulējums paredz, ka personas tiesību ierobežojums pirmstiesas procesā var tikt izbeigts vēl, pirms tiek panākts galīgais mantisko jautājumu risinājums. Arī šādā gadījumā, tiktu izbeigts personas tiesību ierobežojums uz mantu un aizskartais mantas īpašnieks zaudētu savu procesuālo statusu.

## **4.2. Aizskartā mantas īpašnieka tiesību aizsardzība, pēc statusa izbeigšanās**

Kā jau iepriekšējā darba nodaļā secināts, persona zaudē aizskartā mantas īpašnieka statusu ar galīgo mantisko jautājumu atrisinājumu. Šī atrisinājuma rezultātā personas tiesību aizskārums var arī netikt izbeigts. Tomēr nepārprotami, apstākļi, ka persona zaudē aizskartā mantas īpašnieka statusa, nenozīmē, ka ir zudusi konkrētās personas tiesiskā interese, sava tiesību aizskārums novēršanā. Tādēļ personai, arīdžan saglabājas nepieciešamība pēc tiesiskās aizsardzības līdzekļiem.

Situācijas, kad personas mantiskais aizskārums saglabājas arī pēc brīža, kad persona zaudē aizskartā mantas īpašnieka statusu un ar to saistītos tiesību aizsardzības līdzekļus var izrietēt No KPL 360. panta pirmās daļas. KPL 360. panta pirmā daļa paredz, ja pie trešās personas atrastā manta ir atzīstama, par noziedzīgi iegūtu mantu, tā ir atdodama tās sākotnējam īpašniekam. Šajā sakarā aktuāls ir Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta spriedums lietā Nr. 2016-07-01<sup>43</sup>. Minētā spriedumā Satversmes tiesa, ne vien ir atzinusi apstrīdētās tiesību normas par atbilstošām Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam, 92. un 105. pantam, bet, arīdžan secinājusi, ka KPL 1. un 22. pantā ietvertā leģitīmā mērķa –

---

<sup>43</sup>Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta spriedums lietā Nr. 2016-07-01 „Par Kriminālprocesa likuma 356. panta otrās daļas un 360. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam, 92. un 105. pantam”. Pieejams: [http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/05/2016-07-01\\_Spriedums-1.pdf#search](http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/05/2016-07-01_Spriedums-1.pdf#search) [aplūkots 1.05.2018.]

krimināltiesisko attiecību taisnīgs noregulējums un citu personu tiesību aizsardzība – pamata var tikt ierobežotas personas Satversmes 105. pantā paredzētās tiesības uz īpašumu, tai skaitā labticīga ieguvēja tiesības. No minētā izriet, ka KPL par prioritāru uzskata cietušās personas tiesību aizsardzību un krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu. Minētajā spriedumā pieaicinātā persona – Ģenerālprokuratūra arīdzan norādījusi, ka “zemesgrāmatu publiskās ticamības princips, tostarp labticīga ieguvēja aizsardzības princips, piemērojams tikai tādā gadījumā, ja pušu darbības pamatā nav prettiesiskas rīcības. Nevarot pastāvēt tāda situācija, ka no civiltiesiskā valdījuma noziedzīga nodarījuma rezultātā izgājusī manta atkal nonāk civiltiesiskajā apgrozībā.” “Ja noziedzīgi iegūtā manta kādam pirms šā nodarījuma ir likumīgi piederējusi, noziedzīgais nodarījums nedrīkst būt attaisnojums tam, ka īpašuma tiesības uz šo mantu ir zaudētas. Īpašuma tiesības būtu atjaunojamas”<sup>44</sup> Līdzīgu viedokli ir izteicis arīdzan Satversmes tiesas tiesnesis Aldis Laviņš atsevišķās domās civillietā Nr. SKC-11/2010, “ja nekustamais īpašums iegūts noziedzīgā ceļā, tad ne noziedzīgā nodarījuma izdarītājs, ne arī trešās personas, kas atvasina savas tiesības no viņa, neatkarīgi no labticības, nevar paturēt lietu un īpašums vindicējams par labu tā tiesiskajam īpašniekam.”<sup>45</sup> Autors arīdzan pievienojas minētajiem viedokļiem, ka prioritāri ir aizsargājamas sākotnējā mantas īpašnieka intereses, proti intereses atjaunot tā iepriekšējo mantisko stāvokli un labticīgā ieguvēja aizsardzība nav īstenojama, ja manta iegūta noziedzīga nodarījuma rezultātā.

Tomēr gan Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvā 2014/42/ES ir paredzēta labticīgā ieguvēja aizsardzība, gan KPL 360. panta otrajā daļā ir paredzētas labticīga ieguvēja vai labticīgā ķīlas ņēmēja tiesības, civilprocesa kārtībā iesniegt prasību par zaudējumu atlīdzināšanu, tai skaitā pret apsūdzēto vai notiesāto personu. No minētā regulējuma, gan var secināt, ka labticīgā mantas ieguvēja tiesību aizsardzība kriminālprocesā vairs netiek paredzēta un šis jautājums ir risināms civilprocesuālā kārtībā. Pēc autora domām risinājums labticīgā ieguvēja aizskārums jautājumā civilprocesa kārtībā ir jāatzīst par piemērotu, jo pats aizskārums radās uz civiltiesiska darījuma pamata, tāpēc arīdzan jautājums par zaudējumu atlīdzību ir jāskata civiltiesiskā kārtībā. Sākotnēji krimināltiesisku mantisko attiecību risinājums civiltiesiskā kārtībā ir vispāratzīta pieeja anglo-sakšu tiesību sistēmas valstīs.<sup>46</sup> Kaut gan KPL paredz šādu turpmāko mantisko jautājumu risinājumu civilprocesa kārtība, tikai atsevišķos, to skaitā labticīgā ieguvēja, gadījumos, šāda pieeja nav vērtējama kā negatīva.

---

<sup>44</sup> Ibid.

<sup>45</sup> Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu Departamenta 12.05.2010. spriedums lietā Nr. SKC-11/2010 un senatora A. Laviņa atsevišķās domas. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv>

<sup>46</sup> Simonato M. Directive 2014/42/EU and Non-Conviction Based Confiscation: A Step Forward on Asset Recovery?, New Journal of European Criminal Law, 2015. Pieejams: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/203228441500600205?journalCode=njea>

Nodaļas kopsavilkumā autors secina, ka KPL ir paredzēts regulējums, kas savukārt paredz, ka pie trešās personas atrastā manta ir atdodam pēc piederības tās sākotnējam īpašniekam. Šajā regulējumā arīdzan netiek paredzēta aizsardzība personas labticīguma dēļ, jo pamatoti par prioritāti ir izvirzīta cietušās personas interešu aizsardzība. Šis regulējums, savukārt neparedz personai rast tiesību aizskāruma atlīdzinājumu, kādā citā veidā kā civilprocesa kārtībā. Tomēr autors par šī aizskāruma pamatu uzskata civiltiesisku darījumu, tāpēc jautājuma risinājumu civilprocesa kārtībā vērtē kā atbilstošu aizskāruma raksturam.

## KOPSAVILKUMS

Bakalaura darba rezultātā autors izvirza šādas tēzes:

- 1) Aizskarto mantas īpašnieku var definēt kā fizisku vai juridisku personu, bez tiesībām uz aizstāvību, kura īpašuma vai valdījuma tiesība uz mantu ir ierobežota procesuālu darbību rezultātā.
- 2) Personu loks, kam ir mantiskas intereses un tiesības uz mantu, neaprobežojas ar mantas likumīgo valdītāju un īpašnieku, tiesības uz mantu ir arī ķīlas ņēmējam vai līgumiskam mantniekam, un arī personām ar šiem procesuālajiem statusiem būtu jāparedz procesuāla aizsardzība. Autors izvirza priekšlikumu paplašināt personu loku, kas var būt par aizskarto mantas īpašnieku. Tomēr priekšlikums paplašinot personu loku, būtu nevis noteikt konkrētus civiltiesiskus statusus aizskartajam mantas īpašniekam, kā īpašnieks, labticīgais valdītājs, vai ķīlas ņēmējs, bet gan noteikt nepieciešamību pēc reālu, nogaidu tiesību esamības attiecībā uz aizskarto mantu.
- 3) Aizskartais mantas īpašnieks un aizskartais mantas īpašnieks, kura mantai ir uzlikts arests var tikt uzskatīti par diviem atšķirīgiem procesuāliem statusiem, proti aizskartais mantas īpašnieks, kura mantai ir uzlikts arests, ir KPL 111<sup>1</sup>. panta pirmajā daļā minētais statuss ar paplašinātu tiesību loku. Šādu tēzi autors izvirza, jo aizskartā mantas īpašnieka, kura mantai ir uzlikts arests tiesiskais statuss, paredz, plašāku reglamentāciju tiesību normās, konkretizētu statusa iegūšanas veidu un plašāku tiesību apjomu. Ņemot vērā, fundamentāls atšķirības šo abu aizskarto mantas īpašnieku tiesību apjomos, darba autors izvirza priekšlikumu, ka aizskartā mantas īpašniekam, kura mantai tiek uzlikts arests, ir jānosaka atsevišķs procesuāls statuss, tādējādi konkretizējot pašreizējo situāciju, kad personas ar atšķirīgu tiesisko statusu tiek dēvētas vienādi.
- 5) KPL 111<sup>1</sup>. panta 5. daļā paredzētais pienākums saņemt sūtījums divdesmit četru stundu laikā ir sarežģīti iztulkojams pienākums. Autors piedāvā KPL 111<sup>1</sup>. panta 5. daļā aizstāt vārdu “saņemt” ar vārdu “iepažīties”, būtu precīzāk izprotama šīs tiesību normas būtība, jo faktiski šī norma paredz, ka aizskartā mantas īpašnieka pienākums ir iepazīties ar konkrētā amatpersonas sūtījuma saturu divdesmit četru stundu laikā kopš brīža, kad tiek prezumēts, ka sūtījums ir piegādāts personai. Savukārt sūtījuma saņemšana kā tas izriet no KPL 22. nodaļas nav uzskatāma par kādas personas pienākumu, bet gan par apstākli, kas iestājas likuma noteiktā termiņā pilnīgi neatkarīgi no personas gribas.

6) Aizskartais mantas īpašnieks savu procesuālo statusu zaudē ar galējo, savu mantisko jautājumu risinājumu krimināllietā, un šis risinājums var gan izbeigt personas tiesību aizskārumu, gan saglabāt to.

## IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

### Literatūra

1. Berezins A. Aresta uzlikšana mantai kriminālprocesā: mērķi, pamats un iemesli. Jurista Vārds, 2014, nr. 39. Pieejams:<http://www.juristavards.lv/doc/265360-aresta-uzlikšana-mantai-kriminalprocesa-merki-pamats-un-iemesli/>
2. Bitāns A., Briede J., Danovskis E., Litvins G., Višķere I. Komentārs Satversmes 92. pantam. Grām: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII. nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Sagatavojis autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 160.–161. lpp.
3. Kūtris G. Noziedzīgi iegūta manta: tiesiskais regulējums un problemātika. Jurista Vārds, 2007, nr. 16. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/155864-noziedzigi-ieguta-manta-tiesiskais-regulejums-un-problematika/>
4. Meikališa Ā. Kriminālprocesā aizskartā mantas īpašnieka tiesiskais statuss un tā problemātika. Jurista vārds, 2015, nr. 13. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/266387-kriminalprocesa-aizskarta-mantas-ipasnieka-tiesiskais-statuss-un-ta-problematika/>
5. Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: RaKa, 2000, 43. lpp.
6. Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocesa likuma attīstība: 01.06.2009.-30.06.2009. Kriminālprocesa likuma grozījuma komentāri-kriminālprocesā iesaistītās personas. Speciālā procesuālā aizsardzība. Pierādījumi un izmeklēšanas darbības // Rakstu kopas “Pārmaiņu laiks kriminālprocesā turpinās” 2. raksts Grām: Ā. Meikališa, K. Strada-Rozenberga. Kriminālprocess. Raksti. 2005-2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010, 209-210. lpp.
7. Meikališa A., Strada-Rozenberga K. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā turpinās – 2017. gada grozījumi. Jurista Vārds, 2017, nr.42. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/271467-parmainu-laiks-kriminalprocesa-turpinas-2017gada-grozijumi/>
8. Strada-Rozenberga K. Rīcība ar noziedzīga nodarījuma rīkiem, priekšmetiem un citiem ar noziedzīgu nodarījumu saistītiem objektiem kriminālprocesā. Grām: Ā. Meikališa, K. Strada-Rozenberga. Kriminālprocess. Raksti. 2010-2015. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015, 378. lpp.

9. Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas akadēmiskā terminu datubāze.  
Pieejams: <http://termini.lza.lv/term.php?term=manta&lang=LV>
10. Simonato M. Directive 2014/42/EU and Non-Conviction Based Confiscation: A Step Forward on Asset Recovery?, *New Journal of European Criminal Law*, 2015. Pieejams: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/203228441500600205?journalCode=njea>

### **Normatīvie akti**

1. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 21.04.2005.
2. Likums “Grozījumi Kriminālprocesa likumā”: LV likums. Pieņemts: 12.03.2009.
3. Latvijas Kriminālprocesa kodekss: LV likums. [01.04.1961-01.10.2005]
4. Kriminālprocesa likums: LV likums. [01.10.2005-31.01.2006]
5. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: LV likums. Pieņemts 17.07.2008.
6. Eiropas Padomes konvencija par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanu, kā arī šo līdzekļu meklēšanu, izņemšanu un konfiskāciju. Parakstīta Varšavā 16.05.2005.
7. Likums “Grozījumi Kriminālprocesa likumā”: LV likums. Pieņemts: 22.06.2017.
8. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/42/ES par nozieguma rīku un noziedzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā. Pieņemta 03.04.2014.
9. Noteikumi par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un arestēto mantu: Ministru kabineta 2011. gada 27. decembra noteikumi nr.1025. [02.06.2017.]
10. Likums “Grozījumi Kriminālprocesa likumā”: LV likums. Pieņemts 24.05.2012.
11. Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts: 15.02.1992. [1.05.2018.]
12. Advokatūras likums: LV likums. Pieņemts: 27.04.1993. [1.05.2018.]
13. Paziņošanas likums: LV likums. Pieņemts: 16.06.2010.
14. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts: 21.04.2005. [25.05.2017.-31.07.2017.red.]
15. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 21.04.2005. [01.01.2009.-01.07.2009.red.]

### **Juridiskās prakses materiāli**

1. Satversmes tiesas 2017. gada 23. maija spriedums lietā Nr. 2016-13-01 “Par Kriminālprocesa likuma 629. panta piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam ” Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/290983->

- [par-kriminalprocesa-likuma-629-panta-piektas-dalas-atbilstibu-latvijas-republikas-satversmes-92-panta-pirmajam-teikumam](#) [aplūkots 20.04.2018.]
2. Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta spriedums lietā Nr. 2016-07-01 „Par Kriminālprocesa likuma 356. panta otrās daļas un 360. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam, 92. un 105. pantam”. Pieejams: [http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/05/2016-07-01\\_Spriedums-1.pdf#search](http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/05/2016-07-01_Spriedums-1.pdf#search) [aplūkots 01.05.2018.]
  3. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu Departamenta 05.04.2012. lēmums lietā Nr. SKK 13/2012. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/254525-kriminalprocesa-aizskartas-mantas-ipasnieka-tiesibas> [aplūkots 06.05.2018.]
  4. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu Departamenta 12.05.2010. spriedums lietā Nr. SKC-11/2010 un senatora A. Laviņa atsevišķās domas. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv> [aplūkots 06.05.2018.]
  5. Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācija. Pieejama: <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/AB2871419A747C7FC2258011002DD2FA?OpenDocument> [aplūkots 4.05.2018.]

## DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs "Aizskartais mantas īpašnieks kriminālprocesā" izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba autors: /Emīls Budrēvics/

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: Dr.iur. Gunārs Kūtris

\_\_\_\_\_

(paraksts)

Recenzents: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

(paraksts)

Darbs iesniegts Krimināltiesisko zinātņu katedrā \_\_\_\_\_

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

(paraksts)

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

\_\_\_\_\_

Komisijas sekretāre: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

(paraksts)